زنجیره‌ی هاوه‌ڵانی پێغه‌مبه‌ر

(١٨)

زه‌یدی کوڕی حاریثه

حبیب محمد سعید

سالی ١٤٠٦ك

زنجیرەی هاوەڵانی پێغەمبەر

(١٨)

زەیدی کوڕی حارثە

حبیب محمد سعید

چاپخانەی ئیرشاد ـ بەغداد
ساڵی ١٤٠٦ك

منتدى إقراء الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com
للكتب (كوردى , عربي , فارسي)

بسم الله الرحمن الرحيم

ئازیزه کانم ، ئـەی هاوەڵه شیرینه کانی پێغەمبەری خــوا ..

سەلامێکی گەرم و گوڕتان پێشکەش ئەکەم .

کاتێ کە چمکێ لـە ژیانی هەرکامتان شــارەزا ئەبم ، زیاتر گەورەیی ئیسلامم بۆ دەرئەکەوێ ، کەوا ئیوەی مەرد و قارەمانی پەروەردە کردووە .. بۆیــە شانازیی پێوە ئەکەم ـ بـە پێی توانـا ـ ژیانتان پێشکەش بکەم بە موسڵمانان ، تا بەشکوم ـ بە کۆمەکیی خـوا ـ بتوانــن موســڵمان و نەفام جیا بکەنـەوە و ئیتـر بـا چاوبەستکردن بەس بێ و کەم شیری بێ هـەوێن بنێن ..

پێشکەش

پێشکەش بێت :

● بەو موسڵمانانەی کە لە وەزعي ئەمڕۆی خۆیان و ئاینەکەیان شارەزان و بەو پێیەش دەستیان داوەتـە هەوڵ و کۆشش بۆ بەرزکردنەوەی ئاڵای « لا اله الا اللـه » .

● بـەوانـەیش کە ئامادەن گوێ لـە دەنـگی راستەقینەی مێژوو بگرن ، تا بزانن کێ بـە راستیی ، بێ فێڵ و دەستبڕیین ، خزمـەتی گـرۆی ئادەمیی کـردووە ..

پێشەکیی

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد المرسلين محمد وآله وصحبه أجمعين .

تەنها ئیسلام رزگارکەرە .. بەرزیی و پایەداریی هەردوو جیهان تەنها لای ئیسلام دەست ئەکەوێ... هەموو رێبازێ گاڵە و فشـــە و هاش و لووشی چـەند رۆژێکـە ، دێت و دەڕوا ، ئـەنجامـەکـەشی بۆش و بێمایەیە ..

ئەوانەی دڵ بەو رێبازانە خۆش ئەکەن ، مێشکیان بچووك و بیریان تەسك و چاویان کەم بینایە . توانایان نیـە لـە رێگای سەرفرازیی تـێ بگەن .. چـەندێ گەورە و ناودار بن ، بەم بیروهەستەیان ، ئینجا زیاتـر بچووك ئەبنەوە ..

چەندێ هـەڵمەت بۆ پێشـەوە بەرن ، لە سایەی نەفامییدا ، ئینجا بەرەو دواوە پێیان ئەخلیسکێ ..

بەڵام مرۆڤە دڵپاکە خواپێداوەکان ، رەحمەت

و ســـۆزی بە لێشـاوی خوایـان بە سەرا ئەڕژێ ..
بەرنامەی خوا ، بە شێوەیەکی ناوازە دەستی یارمەتییان بۆ درێژ ئەکا و پەروەردەیەکی تێرو تەواویان ئەکا و بۆ رزگاریی ئادەمییەکان ئەیان خاتە کار ..

• نامیلکــەی ئــەمجارەمــان کورتەیــەکی ژیانــی ئادەمییەکە کە ئیسلام گەیشــتە فریـای ، هــــەروەك گەیشتۆتە فریای ملیۆنەهای وەهــا ، تا لــە نــەفـامیی رزگاری کا و دڵە ئامادەکەی لە نووری قورئان پڕ کـا و ببێتە هەڵگری رێگای هیدایەت بۆ ناسینی خـــوای گــەورە ..

نووسەر
سیروان
١٤ی/صەفەر/١٤٠٦

یاسای نەفامیی

هەر کاتێ نەفامیی باڵی رەشی کێشا بە سەر ژیانی ئادەمیزادا ، هیــچ شتێ لە شــوێنی خــۆیا نامێنێتەوە •• هەموو کاروبارێ تێك ئەچێ •• هەموو خراپە و تاوانێك لــە دەستی ئادەمیزادی ستەمکار ئەوەشێتەوە ، زۆریش بــە نارەوا ئــەچەوســێنرێتــەوە •• مرۆڤ ویژدان و غیرەتــی بەنــج ئەبێ •• تەنهــا بیــر لــە رابواردن و دەسترۆیشتنێکی ئاژەڵیی و دڕندانە ئەکاتەوە •

ئەو کاتەی کــە هێشــتا قورئانی پیــرۆز نەهاتبوە خوارەوە نەفامیی گەیشــتبووە چڵەپۆپە •• ســـــەراپای سەرزەویی پڕ بوو لــە ستەم و جەور بۆ بەدەستهێنانی ژیانێکی کورت •• بە تایبەتیی دوورگەی عــەرەبیی کە یاســـای خێڵایــەتیی و رەگــەزپەرستیی دەورێــکی دڕندانەیان ئەبینیی •• یاســای « أنصــر أخاك ظالماً أو مظلوماً ، واتە : پشتگیری براکەت بە ئیتر سا ستەمکار بێت یان ستەملێکراو » هەموو مێشکێکی پڕ کرد بوو••

هەموو بیر و هەستێکی خەڵکەکە بۆ ئەوە بوو چۆن هۆزەکەی خۆی سەرخات و بە ڕەوا و ناڕەوا بەرگریی لێ بکا ..

ئەوە بوو جارێکیان هەندێ لە هۆزی نەوەی قەین کتوپڕ دایان بە سەر هۆزی نەوەی مەعن‌دا و شمشێریان خستە گەردنی ئەو خەڵکەوە بێ ئەوەی ئاگادار بکرێن و ڕەنگە هۆیەکی ئەوتۆیشی نەبووبێ .. دوای دەست وەشاندن دەستیان کردە تاڵان و بڕۆ و هەرچییان بەردەست کەوت لە ئاژەڵ و وشتر دایانە بەر و ژن و منالیشیان بە دیل گرت و کردنیانە کۆیلە و بەندە ..

بەو هەڵمەتە هۆزی مەعن زیانێکی زۆری لێ کەوت ، لە کاتێکا زیان و گوزەران و ئاژەڵ و بەروبووم بەو ئاسانییە دەست نەئەکەوت .. بەڵام مێشکی نەفامیی نە سۆزی تیایە و نە بەزەیی ..

ئەم ڕووداوە لە کاتێکا بوو کە سوعدای کچی

ئەعلەبەی خێزانی حاریثەی کەعبیی بە خۆی و زەیدی کوڕیەوە هاتبووە ناو خزمەکانی لـە نەوەی مەعـن بۆ سەردان و چاوپێکەوتنی خزم و خوێش ••

جا یەکێ لەوانەی بە دیل کەوتە دەست نـەوەی قەین زەیدی کوڕی حاریثە بوو ، ئەویشیان دایە بـەر و بردیان ••

زەید لەو کاتەدا منداڵێـکی بچـووك بوو • تـازە تەمەنی بەرەو هەشتساڵیی خۆی ئەکوتـا ••

بە پێی یاسای نەفامیی سـەربەستیی زەید زەوت کـرا ، بێ ئەوەی هیچ تاوانێکی کردبێت و بێ ئەوەی ئاگای لـە هیچ جەنگ و دوژمنایەتییەك بێت •• بەڵام نەفامیی وەك شێت وایە قسەی لەگەڵ ناکرێ و هیچیشی لـێ ناگیـرێ •• نەفـامیی زۆر لای ئاسـاییە هەموو هەنگاوێك بگیرێتە بەر ، ئـەگـەرچی دەرهـەق بـە بێتاوانانیش بێت ، بەو مەرجەی بەرژەوەندیی تیا بێت ••

زەیدی کۆرپەی بێتاوان ــ وەك چەندەها مرۆڤی تـر ــ بەرەو بـازاڕی عوکاظ خرایـە ڕێ •• لـەوێ

مامەڵەی خرایە سەر و فرۆشرا •• بە ناڕەوا کرایـــە بەندە•• لە دایك و باوکی سەنرا و کرایە خزمەتکاری ماڵان •• دایکی داماوی ، کوڕی خۆشەویسـتی لـێ سەنرا و بە دەستی خاڵیی و هەناسەی ساردەوە گەڕایەوە ماڵـەوە ••

لەو لاوە دەوڵەمەندێکی قورەیشیی ، کـە ناوی حـەکیمی کـوڕی حـەزامی کوڕی خووەیلیـد بوو ، زەیدی کڕیی بە چوارصەد درهەم •• نەك تەنها زەید ، بەڵکو چەند مناڵێکی لەو بەندانەی کڕیی و هێنانیەوە بۆ مەککە •

کاتێ کـە خـەدیجەی کچی خووەیلیـد لـــە گەڕانەوەی حەکیمی برازای ئاگادار بوو ، ڕۆیشت بۆ لای بۆ بەخێرهاتنەوە کردنی ، ئەویش لە جیاتی دیاریی و پێشکەشیی بە پووری وت :

پووری گیان ، لە بازاڕی عوکاظ چەند مناڵێکم کڕیوە ، جا بزانە کامیانت بە دڵە لە ناویانا هەڵی بژێرە و پێشکەشت بێت ••

خەدیجەی ژیر و سەلیقەدار بە جوانیی لە منداڵەکان ورد بوویەوە تا بەندەیەکی زیرەکیان لێ هەڵ بژێرێ .. دوای سەرنجدان زەیدی کوڕی حاریثەی هەڵ بژارد ، چونکە بە شێوە لە بەندەیەکی ژیر و زیرەك ئەچوو .. حەکیمیش رەزامەندیی خۆی دەربڕیی و زەیدی خستە گەل خەدیجە و ئەویش بردیەوە ماڵەوە ..

خوای گەورە رۆژی بە خەیری لە زەید کردەوە ، هەر وەك لە دایك و باوكی سەنرا ، گەیاندیە دەستێکی پڕ لە سۆز و بەزەیی ..

خەدیجە ئافرەتێکی دامەزراو و پڕ دانایەتیی بوو .. قورس و سەنگین بوو .. خاوەنی سامان و دارایی بوو .. خاوەنی رێز و پایەیەکی بێئەندازە بوو لە نێو قورەیشا ..

دوای ئەوە زۆری پێ نەچوو خەدیجە شووی کرد بە سەرداری مرۆڤایەتیی .. بە خۆشەویستی

خـوا •• به موحەممەدی کوڕی عەبدوڵلا ـ صلی الله علیه وسلم ـ دوای ئەوەی بۆی دەرکەوت لە رەوشت و خووی پیاوانەدا هاوتای نیە و سەرزەویی پیـاوی وەکو ئەوی بە خۆیەوە نەدیوە و نایشی‌بینێ ••

جا دوای گواستنەوە و دامەزران ویستی خەڵاتێکی زۆر بەنرخ و بەها پێشکەش بە مێردی خۆشەویستی بـکا ••

جا هەرچـەندە خـەدیجە خـاوەنی سـامان و دارایيەکی زۆر بوو و ئەی‌توانیی چاکترین دیاریـی پەیدا بـکا بۆی ، بەڵام بڕیاری هاتە سەر ئەوە هیـچ خەڵات و دیاریيەکی دەست ناکەوێ وەك زەیدی ئازیز و رەوشت بەرز •• بۆیە پێشکەشی کرد ••

جارێـکی تر خـوا دەرووی لـە زەیدی بەنـدە کردەوە • جاران تەنها لە سایەی سۆز و میهرەبـانیی خەدیجەدا ئەژیا ، کە زۆر لە دایکی زیاتر دڵی پێی ئەحەسایەوە •• وا ئێستا کەوتە سایە و سێبەری سۆز

و میهرەبانیی موحەممەدی یەکەم پاوی مرۆڤایەتیەوە، کە چەندان قات زیاتر جێگەی باوکی بۆ گرتبوویەوە، بگرە بە هیچ شێوەیەك هەستی بە بێ کەسیی و بە دووریی کەس و کار و خزمەکانی نەئەکرد ..

زەید کەوتە خۆشیی و شادمانییەوە .. لەو پەڕی بەختەوەریی و کامەرانییدا ژیانی ئەدایە سەر .. هەرگیز نە خۆی و نە خاوەن ماڵ حیسابی بەندەیەتیان بۆ نەئەکرد .. لەوپەڕی ناز و نیعمەتا ژیانی ئەدایە سەر .. ئەمەش لە کاتێکا بوو کە هێشتا قورئانی پیرۆز نەهاتبووە خوارەوە سەر موحەممەدی پێشەوامان ـ صلى الله عليه وسلم ـ .

بەڵێ، زەید لەوپەڕی خۆشییدا ئەژیا، بەڵام دایکی جگەرسووتاو و کۆستکەوتووی بەمەی نەئەزانی .. هەمیشە خەریکی گریە و فرمێسك ڕێژان بوو بە دوایا .. خەو و حەسانەوەی لا هەڵ گیرا بوو .. هەناسەی بە دوای زەیدی جگەرگۆشەیا هەڵ

ئەكێشا .. نەی‌ئەزانی دەستی كێ كەوتووە و چماڵێ مەنزڵی شەو و ڕۆژیەتی ..

ئای كە دایك و باوك و خوشك و برا و كەس‌وكار فرمێسك ئەڕێژن بە دوای ئەو هەمووە جگەرگۆشە و خۆشەویستانەیانا كە یاسای نەفامیی بە ناڕەوا دووریان ئەخاتەوە و سەرنگونیان ئەكات ، بێ ئەوەی تاوانێكیان لە دەست دا كەوتبێ !!

بەڵێ ، دایكی زەید نەی ئەزانی كوڕەی ئازیزی لە كوێیە ؟ نەی ئەزانی ، ئایا زیندووە و بە تەمای بێ ، وە یا مردووە و دەستی لێ بشوا !

بەڵام هەژارە چی بكا ؟ بۆ كوێ بڕوا ؟ چی بكا لە بیابانی دوورگەی عەرەبیی و چۆن هەواڵی بزانێ ؟ هیچ چارەیەكی نەبوو جگە لەوەی خەو و خۆراسی لا هەڵ گیرا بوو و فرمێسكی وشك نەئەبوویەوە ..

باوكیشی پیاوانە نەی‌ئەتوانی پێی بخاتە ژێری و بە هەموو لایەكا ئەسووڕایەوە و هەواڵی زەیدی

جگەر گۆشـــەی ئـەبرصی •• لـەگەڵ ئەم هـەموو ماندووبون و گەڕان و پرسیارانەدا ، ئەویش فرمێسکی وشـــك نەئـەبوویەوە •• جا هـەر کەسێ بـەم تاتی کردنەوەیەدا تێپەڕی نەکردبێ ، نازانێ هـەواڵ نەزانینی کۆرپەی ئاوا چەند زەحمەتە •• داخۆ چەنـد کەس بەو مەراقەوە سەریان نابێتەوە و بەیەك گەیشتنی کەوتبێتە قیامەت؟ هەر کەسیش دڵی بداتێ بەش بە حاڵی خۆی هەناوی دێتە تێش !

حاریثە زۆر شوێن گەڕا •• زۆر ماندوو بوو ، تا لـە ماندووبوون و خەفەتخواردنیـا ئەم هـەڵبەستە دڵتەزێنە کاریگەرەی وت :

بكيتُ على زيدٍ ولم أدرِ ما فعلْ
أحيٌ فيرجى أم أتى دونَهُ الأجَلْ ؟
فواللهِ مـا أدري واني لسـائـِلْ
أغالكَ بعديَ السهلُ أم غالكَ الجبلْ
تُذَكِّرُنيهِ الشمسُ عند طلوعها
وتعرضُ ذكراهُ اذا غربُها أفلْ

سَأُعمِلُ نَصَّ العيسِ فيالأرضِ جاهداً
ولا أسأَمُ التّطوافِ أو تسأَمَ الابلْ

حيــاتي ، أو تأتي علىَّ منيَّتي
فكلُّ امرىءٍ فانٍ وان غرَّهُ الأَمَلْ

حاریثه دەری ئەبڕێ کەوا زۆر گریاوە بە شوێن زەیدا و سەرسام ماوە داخۆ ئایا زیندوو بێ یا کۆتایی بــە تەمەنی هاتووە ، داخۆ ئایا ئێستە لە کوێ بێ ؟ لــە دەشت ، لە شاخ ؟ هەرچی خۆر هەڵ دێت ، چونــکە زەیدی کۆرپەی خۆری ژیان و رۆشنایی چاوەکـانی بووە ، ئەوی بیر ئەکەوێتەوە ، تـا کە ئاوا ئەبێ ، لــە بیری ئەچێتەوە •• ئینجا بڕیاری کۆڵنەدان ئەدا لــە گەڕان بە شوێنیا و دەری ئەبڕێ یا ئەبێ زەیدی مایەی ژیانی دەست کەوێتەوە، یان لەو پێناوەدا تەمەنی تەواو کا و سەر بنێتەوە • خۆ دیاریشە هەموو کەسێ هــەر ئەبێ بمرێ ، بەڵام کوێر تا ماوە بە تەمای دوو چاوی ساغە••

حاریشــــە دەری بڕینی چــۆن جگەری کڵپــەی

سەندووە بۆ کوڕەکەی و تا هەواڵی نەزانێ دڵی دانامرکێتەوە •• جا خۆ وە نەبێ تەنها جەرگی حاریثە بەم شێوەیە بڕڕا بێ•• هەموو ڕۆژێ لەم سەرزەوییەدا هەزارەها ، بەڵکو ملیۆنەها باوك ئا بەو شـــێوەیە بە دەست کاری ناهەمواری نەفامییەوە ئەناڵێنن •• کـە سایە و سێبەری بەرنامەی قورئان دەست نەکەوت کەس ناحەسێتەوە !

بەم بۆنەوە پێویستە موسـڵمانانی ئەم سەردەمەش چاك بزانن نەفامانی سەرزەویی بەوپەڕی بێویژدانیی و بێبەزەییەوە دژی ئیسلام و موسڵمانەکان وەستاون••

جا پێویستە بەم زانینە بڕیاری خۆیان یەکلایی بکەنەوە :

ئەگەر شوێنی ئیسلام بکەون ئەوەتا دژایەتیی و پلانی کافران لەوپەڕی پلەدایە ••

خۆ ئەگەر وازی لێ بێنن و ئالای نۆکـــەریی هەڵ کەن ، وە نەبێ دوژمن بیێتە دۆست و دەســـتی

یارمەتیی و خۆشەویستیی بۆ جیهانی چەوساوە درێژ کا •• بەڵکو ئەبینین چەند صەدەیەکە ناوچە جۆر بە جۆرەکانی جیهانی ئیسلامیی وان لە ژێر چنگی کافراندا و بە دوژمنایەتیی و وێرانکاریی بەو لاوە بە هیچی تر هەڵ نەساون •• هەموو مەبەستێکیان لەناوبرنی موسڵمانەکانە چ خۆیان و چ سامان و خێر و بێری وڵاتانیان •• رەنگە هەندێکیش بە خەیاڵی خۆیان ژیانیان وە دەست هێنابێ •• بەڵام داماوانە نازانن ژیانی نۆکەریی و چاوشۆریی و جاسووسیی و میللەتفرۆشتن ژیان نیە و رۆژ بە رۆژ گەلانی موسڵمان زیاتر پەشێوحاڵ ئەبن ••

کەواتە کافرانی سەرزەویی نیازیان ئەوەیە هەرچی رۆڵەی موسڵمان هەیە سەرگەردان و بێئەنجام بن و خاکی ئیسلامیش وێرانە بێت •• جا کە موسڵمانان ئەمەیان بۆ دەر کەوت کە : دوژمن هەر دوژمنە و نیازی گڵاوی دەرهەق بە موسڵمانان ناگۆڕێ ، چاك وایە هێزی خوای گەورە لە خۆیان نەکەن و پاڵی پێوە

بدەن و بۆ رزگارکردنی خۆیان و بەرەکانی دواوەیان، هەروەها بۆ رزگارکردنی ئادەمییەکانی تر ، دەست بگرن بە قورئانی پیرۆزەوە ، مەرگ بە مەردایەتیی چاکترە تا بە سەرشۆڕیی .. ئازایەتیی و گرتنی رێگای راست هێزی خوای لە گەڵایە و سەرکەوتنی هەردوو جیهان پاداشیەتی ، بەڵام نۆکەریی و چاوشۆڕیی و شوێنکەوتنی کافران ، خەشمی خوای بە دواوەیە و خەجاڵەتیی و رەنگزەردیی هەردوو جیهان سزایەتی ..

بەدیدار شادبوون

حاریثە و زنەکەی و کەس‌وکاریان لە دووریی زەیدەوە ئەتلانەوە خەفەتی بێ‌ئەنجامیان ئەخوارد •• تا ئەوە بوو هەندێ لە پیاوانی هۆزەکەی زەید ، بە نیازی حەج‌کردنی سەردەمی نەفامییەوە رێیان کەوتە مەککە •• لە کاتێکا خەریکی تەوافی ماڵی پیرۆز بوون ، سەیریان کرد وا زەید هات بە پیریانەوە ، یەکتریان ناسییەوە •• دوای هەواڵ‌پرسین و بەخێرهاتن بۆیان دەرکەوت زەید وا لە مەککەدا ••

دوای تەواوکردنی کاروباری حەج بەرەو وڵاتی خۆیان گەڕانەوە و مژدەی چاوپێ‌کەوتنی زەیدیان دا بە باوکی ••

خۆشیی کەوتە دڵی حاریثەوە •• کەواتە زەیدی خۆشەویستی ماوە •• وا لە مەککەدا •• لە شاری پیرۆزدا •• لە پەنای کەعبەی پایەداردا ••

وای بە چاك زانی بە زووترین کات لەگەڵ

کەعبی برایا بکەونە ڕێ و خۆیان بگەیەننە زەید •• بۆ ئەمەش ئەوەندەی کە پێویست بوو پارە و سامانی لەگەڵ خۆیا هێنا تا هەر چۆنی کردووە زەید لە دیلی و بەندایەتیی رزگار کا ••

بە پەلە بەرەو مەککە کەوتنە ڕێ ••

ئای کە گەشتێکی خۆش و بە تام بوو • گەشتی بیابانی چۆڵ و بێئاو زۆر مەینەتە •• بەڵام ئەم گەشتەی حاریثە وەك گەشتەکانی تری نەبوو کە بە شوێن زەیدا ئەگەڕا ••

کە گەیشتە مەککە ، هەواڵیان زانیی زەید وا لە ماڵی پیاوێك بە ناوی موحەممەدی کوڕی عەبدوڵلا •• چوونە ماڵەوە لای پێیان وت :

ئەی کوڕی عەبدولموطەلیب ، ئێوە دراوسێی ماڵی خوان ، دیل رزگار ئەکەن و برسیی تێر ئەکەن و ئەگەنە فریای ستەملێکراو •• وا ئێمەش بە بۆنەی ئەو کوڕەمانەوە کە لاتانە هاتووینەتە خزمەتت و

چه‌ندی پیویست بێت پاره‌مان له‌گه‌ڵ خۆمان هێناوه ، جا پیاوه‌تیمان له‌گه‌ڵا بکه و به هه‌ر چه‌ندێ بووه به‌ری بده بۆمان ..

فه‌رمووی :

ئه‌و کوڕه‌ی که مه‌به‌ستانه ، کێیه ؟

وتیان : زه‌یدی خزمه‌تگوزارت ..

فه‌رمووی : ئه‌ی شتێکی ترتان ناوێ له‌وه چاکتر بێت ؟

وتیان : کامه‌یه ئه‌و شته ؟

فه‌رمووی : من زه‌یدتان بۆ بانگ ئه‌که‌م ، جا ئێوه‌یش پرسیاری لێ بکه‌ن بزانن پێی خۆشه لای من بمێنێته‌وه یان بێته‌وه له‌گه‌ڵتانا .. خۆ ئه‌گه‌ر ئێوه‌ی هه‌ڵ بژارد ئه‌وا به بێ پاره پێشکه‌شتان بێت ، وه ئه‌گه‌ر منیشی هه‌ڵ بژارد ، منیش ئه‌و کاته ، به خوا ، هه‌رگیز ده‌ست له که‌سێ هه‌ڵ ناگرم که منی هه‌ڵ بژاردبێ ..

واته : به‌ڵێ ئه‌و ئێستا به‌نده‌ی منه و ئه‌توانم بێ پرسی خۆی بیفرۆشم ، به‌ڵام ئه‌و که من هه‌ڵ

بژێرێ هەرگیز دەست بەرداری نابم ••
خاوەنی دەروونی فراوان هەمیشە کری پاوانەی لێ ئەوەشێتەوە •
ئەوانیش بەمە زۆر پێخۆشحاڵ بوون و رەزامەندیی خۆیانیان دەر بڕیی کە ئەمە ئەوپەڕی ویژدانە و لەم رێگایەیش چاکتر نیە !

موحەممەدی خۆشەویستمان ـ صلی الله علیه وسلم ـ زەیدی بانگ کرد و فەرمووی : ئەمانە کێن ؟
وتی : ئەمە حاریثەی کوڕی شوراحیلی باوکمە و ئەمەش کەعبی مامەمە •

فەرمووی : خۆتم کردووە بە سەرپشك : ئەگەر بتەوێ ئەتوانی بڕۆیتەوە لە گەڵیانا ، وە ئەگەر بتەوێ ئەتوانی لای من بمێنیتەوە •

زەید ـ بە بێ هیچ وەستان و دوو دڵییەك ـ وتی: بەڵکو هەر لای جەنابت ئەمێنمەوە •
ئازیز و خۆشەویستم ئەی پێغەمبەری خـــوا ••

ئەی رۆشنایی چاوەکانمان •• ئەی پزیشك و دەرمانی دلەکانمان •• ئەی فێنکیی و حەسانەوە و ساغیی لاشەکانمان •• رەوشتی بەرزت •• دەروونی فراوانت •• هەڵس و کەوتی پیاوانەت ، هەر کەسێ شارەزایان بێت ، ئەتوانێ لێت دوور کەوێتەوە ؟ تا تۆی بەڕێز و خۆشەویست بۆ کەسێ دەست بدەیت و بتوانێ لە خزمەتتا بمێنێتەوە ، کێ ئاوڕ بە لای دایك و باوکی خۆیەوە ئەداتەوە ؟ هەموو دایك و باوکێ بە قوربانت بن ••

زەید خۆی شایانە وا ماڵەکەت هەڵ بژێرراوە بۆی تا گەشتی زەمینیی بە سەری بەرزەوە تەواو کا و قیامەتیشی مسۆگەر کا ••

زەید خۆی خوایێداوە ، وا ڕێی لە ماڵەکەت کەوتووە ئەی سەرداری مرۆڤایەتیی •• ئیتر چۆن دڵی تاقەت ئەگرێ بە جێت بێڵێ ؟ چۆن ئەتوانێ بێ تۆ بژی ؟ چۆن بەرگە ئەگرێ ژیانی لە خزمەتتا تەواو نەکا ؟

خـۆزگـەم بـە زەید وارێـی لە تۆی بەڕێز و خۆشەویست کەوت •• چی بکا لـە دایـك و باوکێ نەزانن بۆ قیامەت پەروەردەی کەن و نەزانن هەڵس و کەوت و ڕەفتاری بەرز و پیرۆزی پیشان دەن ؟

بەڵێ ، زەیـد بڕیاری دا لە ماڵی موحـەممەدی ئازیزی دەر نەچێت ••

باوکی و مامەی سەرسام بوون •• زەید بۆچی وای بە سەر هاتووە ؟ باوکی بە سەرسوڕمانەوە پرسیی: تیاچیت زەید ، ئایا بەندایەتیی و خزمەت کاریت بـە لاوە چاكترە تا بگەڕێیتەوە ماڵەوە لای باوك و دایکت ؟!

وەڵامی دایەوە : من ئەوەندەم بەم پیاوەوە بینیوە، هەرگیز دەستبەرداری نابم و لێی جیا نابمەوە ••

تێی گەیاندن : ئەم کە لەم ماڵەدا ئەژیی ، بەندە و خزمەتگوزار نیە •• نازی هـەیە •• خۆشـیی و کامەرانیی تەواوی دەست کەوتووە ••

ڕەفتاری شیرینی موحەممەد وەها دڵیان ڕاکێشاوە هەرگیز ناتوانێ بە جێی بێڵێ •

زەید زۆر خۆشەویست بوو بە لای پێغەمبەرەوە ـ صلى الله عليه وسلم ـ •• خاوەنی ڕێز بوو ، بەڵام کە ئەمەیشی دەربڕی ئیتر یەکجار خۆشەویست و بەڕێز بوو ، بۆیە هێشتا باوکی و مامەی مەککەیان بە جێ نەهێشتبوو ، پێغەمبەر ـ صلى الله عليه وسلم ـ دەستی گرت و بردی بۆ لای کەعبە و لە پاڵی حیجردا وەستاندی و بە دیار کۆمەڵێ قوڕەیشییەوە جاڕی دا و بەرەوەی :

ئەی کۆمەڵی قوڕەیش ، بە شاهێد بن ئەمە کوڕمە کەلەپوورم ئەبا و کەلەپووری ئەبەم ••

بەم شێوەیە بڕیاری دا هەرگیز دەستبەرداری زەید نەبێت کوڕێەتی و مەرجی کوڕایەتیی لە ـەلا بە ـار بێنێ ••

باوك و مامەی زەید بە چاوی خۆیان ئەمەیان بە زەیدەوە بینی •• زۆر شادمان بوون بەو پایە و پلە بەرزەی کە زەیدی کوڕیان پێی گەیشتووە •• بەو ڕێزەی کە زەید لە لای موحەممەد بە دەستی هێناوە ••

بۆیه به دڵی خۆش و شادمانه‌وه و به‌وپه‌ڕی بێخه‌میه‌وه له مه‌ککه لای موحه‌ممه‌دی ده‌روون پاك به جێیان هێشت و به‌ره‌و ناوچه‌ی خۆیان گه‌ڕانه‌وه ..

حاریثه به‌م شێوه‌یه گه‌ڕایه‌وه ، به‌ڵام دوای بێخه‌م بوون له حاڵ و وه‌زعی زه‌ید و ئۆخه‌ی کرد که قوڵاخی جگه‌ر گۆشه‌که‌ی به چاکترین شێوه کردوه .

ئیتر له‌و رۆژه‌وه ناوی زه‌یدی کوڕی حاریثه گۆڕا و خه‌ڵکیی به ناوی زه‌یدی کوڕی موحه‌ممه‌ده‌وه بانگیان لێ ئه‌کرد .. تا ئه‌وه بوو پێغه‌مبه‌ری خوا - صلی الله علیه وسلم - وه‌حی بۆ هات و دوای کۆچ کردن بۆ مه‌دینه ، فه‌رمانی درا به سه‌را ده‌ست له یاسای به‌کوڕ کردن هه‌ڵ بگرێ و هه‌موو که‌سێ به ناوی باوکی خۆیه‌وه بانگی لێ بکرێ و که‌سی تر نه‌ی کا به کوڕی خۆی ، چونکه په‌یوه‌ندیی باوك و فرزه‌ندایه‌تیی په‌یوه‌ندیی خوێن و پشته و ئه‌و کوڕه به‌شێکه و پارچه‌یه‌که له باوکه‌که‌ی . جا به‌ده‌م به‌کوڕ کردن راست نیه و ئه‌و په‌یوه‌ندیه دروست نابێت ، خوای

گەورەش هەمیشە راستیی ئەفەرموێ و تەنها خۆی هیدایەتدەرە بۆ دۆزینەوەی رێگای راست و رەوان ..
ئەو رێگایەی کە نەهێڵێ مرۆڤ لە یاسای بوونەوەر بپچڕێ تا سەرگەردان و سەر لێ شێواو نەبێت .. بەڵێ ، خوای گەورە وا بە چاك ئەزانێ و ئەوەی بە لاوە دادپەروەریە کەوا هەموو کوڕێ بە ناوی باوکی خۆیەوە بانگی لێ بکرێ ، تا باوك و فرزەند لە یەکتریی نەپچڕێن و ئەو کوڕە لە کەلەپووری باوکی خۆی بێبەش نەبێ و لە هەمان کاتا پەیوەندیی ئەندامانی خێزان نەپچڕێ و خێزانەکان لە رووخان و تیاچوون پارێزراو بن ؟ چونکە هەر کۆمەڵێ پارێزگاریی پایەی خێزانی نەکرد ، ئەو کۆمەڵە رۆژ بە رۆژ بەرەو لاوازیی و تیاچوون هەنگاو هەڵ ئەگرێت .. بەڵام خۆ ئەگەر هەندێ کەس هەبوون و باوکیان نەئەناسرا ئەوا با کۆمەڵی موسڵمان بە برای ئایینی و بەندە و خزمەتگوزار بانگیان لێ بکەن .. ئەوەتا قورئانی

پیرۆز لەو بارەوە ئەفەرموێ :

وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ (٤) ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ (٥) الأحزاب

ئیتر ئـەوە بوو خەڵکیی وازی لـە ناوی زەیدی کوڕی موحەممەد هێنا و لە سەر فەرمانی قورئان بە ناوی باوکی خۆیەوە بانگیان لێ ئەکرد ..

خۆشەویستیی راستەقینە

زەیدی دڵپاك ، کاتێ کە دەستی لە دایك و باوکی خۆی هەڵ گرت و خەدیجە و موحەممەدی کردنە دایك و باوك ، نەی ئەزانی تا چ ئەندازەیەك بەختەوەریی هەر دوو جیهانی دەست کەوتوۆە ..

نەی ئەزانی چ بەخششێکی گەورەی پێ بەخشراوە.

نەی ئەزانی ئەو پیاوە بەڕێز و خۆشەویستەی کە ئەو هەڵی بژاردووە و بڕیاری داوە لە گەڵیا بژی و لە بەر خاتری خۆشەویستیی ئەو و نزیکیی لێیەوە دەستی لە هەموو کەس و کار و خزم و عەشرەتێکی هەڵ گرتووە، گەورە و سەرداری هەموو گرۆی ئادەمییە و ئەبێتە هەڵبژاردە و نێرراوی خوای گەورە بۆ سەر هەموو جیهان ..

نەی ئەزانی ئەو ماڵەی کە ئەو بە جوانیی دڵی جۆتە سەر گوفتی شیرین و کرداری چاکی ، ئەبێتە تاقە مەڵبەندی پەخشان کردنی نوور و رۆشنایی تا

مرۆڤایەتیی لە تاریکیی دەربێنێ ..

نەی ئەزانی و نەخوریا بووە دڵیەوە لە دوا ڕۆژا دەوڵەتی داد و یەکسانیی، بە فەرمانی ئاسمان، لە سەر زەویدا پایە دا ئەکوتێ و بە خۆرهەڵات و خۆرئاوادا پەڕوباڵ بڵاو ئەکاتەوە، تا ستەم و ناڕەوایی لە ریشکا دەر بێنێ و داد و یەکسانیی و برایەتیی و خۆشەویستیی لە جێگەیا بڕوێنێ ..

هەرگیز بیری لەوە نەئەکردەوە یاسای خوایی بێتە سەر زەویی و ئاڵو گۆڕێکی بنەڕەتیی لە ژیانی مرۆڤدا روو بدات و ئادەمیزاد ـ بە تەواوەتیی و بە پیاو و ئافرەت و ئازاد و بەندەوە ـ رزگار بکرێت ..

وە نەیئەزانی ئەوی بەندە و خزمەتکاری ماڵان و فرۆشراوی بازاری عوکاظ، یەکەم پیاوێ ئەبێ شوێنی ڕێبازی خوا بکەوێ و ئەبێتە یەکەم خشت لە کۆشکی دەوڵەتی پڕ لە داد و یەکسانیی ئیسلامدا[1] ..

---

(١) بەڵێ ئەبوبەکر ـ خوا لێی رازیی بێت ـ بە یەکەم

نەی ئەزانی ئەو پیاوەی کە مافەکانی ژیانی زەوت کراون و کراوەتە بەندە و کۆیلە ، وە ئەو ئافرەتەی کە لـە سەر زەویدا هیچ مافێکی بۆ دیاریی نەکرا بوو ، بە هەردوو کیانەوە یەکەم جار و پێش هەموو کەسێ ئیمان بە موحەممەدی سەردار و هەڵبژاردە و پێغەمبەری خوا ئەهێنن و ئەبنـە پاڵپشـتی رێـگای راست بۆ بنیاتنانـی دەوڵەتی قورئان ، دەوڵەتی سایە و سێبەر بۆ ئادەمیزاد ، بـە پیـاو و ئافـرەت و ئـازاد و بـەنـدە و هـەژار و دەوڵەمەندەوە ..

بەڵێ ، زەید ئەمانەی نەئەزانی ، بـەڵام سـۆزی خوا رژا بـە سەر کەسێکا ئاوا بە لێشـــاو ئەی گرێتـەوە

پیاوی موسڵمان ئەژمێررێ ، ئەمە لە چاو پیـاوە ئازادەکانایە ، بەڵام ئەگەر بەندایەتیی و ئازادیی بخەینە ئەو لاوە ، ئەوا زەید لە پێشەوە موسڵمان بووە ، خۆ ئەگەر ئافرەت و پیاویش بخەینە ئـەو لاوە ، ئەوا خەدیجە ـ خوا لێی رازیی بێت ـ یەکەم ئادەمییەکە بڕوای بە پێغەمبەری پێشەوا ـ صلی الله علیه وسلم ـ هێنا بێت ..

لە بیابانێکی دوورەوە ئەیهێنن تا بگاتە ئەو ماڵەی کە
شایانە تیایا پەروەردە بێ و دڵە پاکەکەی و ویژدانە
بزواوەکەی تیا بحەسێتەوە تا بەو دەورە گرنگە هەڵسێ
کە لە ترازووی خوادا بۆی نەخشە کێشراوە .. وە
تا هەموو مرۆڤایەتیی بزانێ ئیسلامی بێگەرد مێشکی
ساف و بیری تیژ و دڵی پاك و مەبەست و نیازی پیرۆز
لێك ئەداتەوە و بەو ترازووەش کێشانەی ئادەمییەکان
ئەکات و پلە و پایەیان بۆ دا ئەنێ ، نەك بە هیچ کێشانە
و پێوانەیەکی تر ..

بەم شێوەیە زەیدی خۆشەویست لە باوك و دایکی
وازی هێنا و دوای چەند ساڵێك وەحی ، لە ئاسمانەوە ،
هاتە سەر پێغەمبەری نازدار ـ صلى الله عليه وسلم ـ ..
ڕێبازی چاکویستان کەوتە کۆڕی ژیانەوە .. مرۆڤی
مەرد و قارەمانی ئەویست هەڵی گرێ . مرۆڤی دەست
و دەم و دڵ و دەروون پاکی ئەویست پێشکەشی بکا بە
مرۆڤایەتیی سەرگەردان و سەرلێشێواو ..

پێش هەموو کەس زەید هەڵمەتی دا •• ئیمانی هێنا •• دڵی سپی و پاك و خاوێنی پڕ کرد لە ئیمان •• لە ڕۆشنایی ئاینی بێ گەرد •• دە با ملهوڕان چی ئەکەن بی کەن ، ڕێبازی خوا هەرچی کەسێ بەکەڵك و لێهاتوو بێ ڕای ئەکێشێ •• پەروەردەی ئەکات •• مێشکی زاخاو ئەدات ••

ئای کە سەربەرزیی بوو زەید دەستی نا بە ڕووی باوك و مامەیەوە و دەستی شۆریی لە هەموو کەس و کارێکی و کۆمەڵی ئیمانداری کردە کەس و کار و پشت و کۆمەکی خۆی ••

زەید دیار بوو لێهاتوو و زیرەك و ئازا و گورج و گۆڵ بوو •• بەوپەڕی متمانەوە ئیمانی هێنا •• ئیمانی هێنا بەو بەرنامە شیرینەی کە هاتبوویە سەر موحەممەدی سەردار و خۆشەویستی •• هەر تەنها ئەوەندە بەس بوو بۆ باوەڕکردن بەو ڕێبازە شیرینەی کە موحەممەدی ڕاستگۆ و خاوەن سپاردە بڵاوی ئەکردەوە ••

زەید بووە جێی متمانەی پێغەمبەری خوا ـ صلی اللـه علیه وسلم ـ و ئاگاداری نهێنییـەکانـی بوو ، وە چەند جار بوو بووە سەرکردەی لەشکر و نێررازەکانی، وە یەکێ بوو لەو پیاوە لێهاتووە متمانەپێکراوانەی لە پێغـەمبەری خـوا ـ صلی اللـه علیه وسـلم ـ ، دوای دەرچوونی لە مەدینە ، کاروباری شاری پێ ئەسپاردن ..
دیارە ئەمانەش ئـەوپەڕی راسـتی و پاکیی و لێهاتی زەید دەر ئەخەن ..

جا هەروەك زەید پێغەمبەری خوای ـ صلی اللـه علیه وسلم ـ پڕ بە دڵ خۆش ئەویست و لە بەر خاتری ئەو دەستی لە دایك و باوك و کەس و کاری هەڵ گرت، هەروەها پێغەمبەریش ـ صلی الله علیه وسلم ـ ئـەوی زۆر خۆش ئەویست و لە کرۆکی دڵیا جێی کردبۆوە، بـە رادەیـەك تێکەڵ بە مـاڵ و منداڵـی بوو .. هیـچ جیاوازییەکی نەبوو لەگەڵ منداڵەکانیا .. هەر کاتێ دیار نەبوایە بێتاقەتی ئەبوو ، وە بە گەڕانەوەی دڵخۆش و شادمان ئەبوو ، وە بە شێوەیەك پێشوازیی لێ ئەکرد و

پێی ئەگەیشت کەسی تر نەئەگەیشتە ئەو پلەیە ..

ئەوەتا خاتوو عائیشەی دایکی ئیمادارانــ خوا لێی رازی بێت ــ بۆ نموونە بۆمان ئەگێڕێتەوە کە پێغەمبەری خوا ــصلی الله علیه وسلمــ چەندە زەیدی بەلاوە بەڕێز بووە و چەندە پێخۆش حاڵ بووە پێی بگات: زەیدی کوڕی حاریثە گەڕایەوە بۆ مەدینە و پێغەمبەری خوایش ــ صلی الله علیه وسلم ــ لە ماڵی منا بوو ، زەید تەقەی دا لە دەرگا و پێغەمبەریش ــ صلی الله علیه وسلمــ بە رووتیی هەڵسایەوە بۆ لای کە جگە لەوەندەی کە نێوان ناوك و ئەژنۆی داپۆشێ بەرگی تری لە بەرا نەبوو ، بەرە و دەرگا رۆیشت و کراسەکەی بە شوێنیا را ئەکێشا ، باوەشی پیا کرد و ماچی کرد ، دە بە خوا نە لەوە و پێش وە نە لەوە و پاش پێغەمبەری خوام ــ صلی الله علیه وسلم ــ بە رووتیی نەبینیوە ..

ئەمە ئەوپەڕی رێز و خۆشویستن دەر ئەخات بۆ زەید ، بەڵام نەك هەر ئەمە بەڵکو ئەوەندە دەنگ

و باسی خۆش‌ویستنی پێغەمبەر ـ صلی الله علیه وسلم ـ بۆ زەید بڵاو بوو بە ناو موسـڵمانەکانا ، ناویان نا بوو « زیـد الحب ، زەیـدی خۆشـەویست » وە نازناوی « حب رسول الله » یان پێوە نا بوو ، هەروەك ئوسامەی کوڕیشی نازناوی « حب رسول الله و ابن حبه » پێـوە نرا بوو ..

مرۆڤ کە دڵەکەی بە تەواوەتیی خاڵیی کرد لـە هەموو خۆشەویستییەك و پڕی کرد لە خۆشەویستیی باڵفتەی خوا و پێغەمبەرەکەی ئاوەها پایەدار ئەبێت .. بـەو جۆرە سەنگین و قورس ئەبێت ..

دەست درێژیی ناڕەوا

ماوەی مەککە بە دەرد و مەینەت و ئێش و ئازاریەوە ، بە کۆمەکیی خوا ، لە موسڵمانەکان ڕۆیشت و کۆچیان کرد بۆ مەدینە و دەوڵەتی قورئانیان بەرپا کرد .. بەڵام لە هەموو لاوە خوانەناسان رم و شیریان بەرز کردەوە بۆ تۆقاندن و لەناوبردنی موسڵمانەکان ..
بەتایبەتیی تا ساڵی پێنجەمی کۆچیی موسڵمانەکان بە سێ دوژمنی سەرەکیی ناو دوورگەوە پەشۆکا بوون :

یەکەم : قورەیش لە لای باشوورەوە . دووەم غەطەفان و هۆزە بڕەترسییەکانی نەجد کە پێوەی ئاڵا بوون لە لای خۆرهەڵاتەوە . وە سێیەم جوولەکەی خەیبەر لە باکووری خۆرهەڵاتەوە .

بەڵام دوای سەرکەوتنە مێژووییەکەی خەندەق ، کە ئەوپەڕی ئیمانداممەزراویی و دانبەخۆداگرتن و کۆڵنەدان و لێبڕانی سەربازگەی ئیسلامیی دەرخست،

پێغەمبەری خوا ـ صلى الله عليه وسلم ـ هەستی کرد، هەروەها دوژمنەکانیش هەستیان کرد ، کەوا ئیسلام سوپاس بۆ خوا ـ وا بە قووڵیی لە خاکی دوورگەدا ریشەی دا ئەکوتێ ، وە ئیتر لەمەولا لەشکری ئیسلام لە هیچ هێزێك سڵ ناکاتەوە و تازە لە توانای هیچ هێزێکا نیە لە بەردەم موسڵمانەکانا خۆی بگرێ .. تا ئەوە بوو پەیمانی حودەیبیەش لەگەڵ قورەیشا بەسترا ..

پەیمانی حودەیبیە سەرکەوتنێکی سیاسیی گەورە بوو بۆ موسڵمانەکان کە ئەمە هەندێك لە بەرهەمەکانیەتی :

١ ـ دانءان بوو لە لایەن قورەیشەوە بە بوونی سیاسیی موسڵمانەکان کە ئەمە یەکەم جار بوو قورەیشی یەکەم و گەورەترین دوژمن بەم کارە هەڵسێ .. چونکە قورەیش لەوە و پێش وای دا ئەنا موسڵمانەکان دەستەیەکن لە فەرمانی قورەیش یاخیی بوون .

٢ ـ ماوە درا بە موسڵمانەکان تا پەیمان لەگەڵ

چەند هۆزێکدا ببەستن کە لەوە و پێش ئەو هۆزانە لە ترسی قورەیش نەیان ئەوێرا بەو کارە هەڵسن ..
ئەمەش بووە هۆی بەهێزبوونی موسڵمانەکان و کەم بوونەوەی دوژمنەکانیان ٠

٣ - تێکدانی یەکێتیی قورەیش و جوولەکە هاوپەیمانەکانی لە خەیبەر کە هەمیشە خەریکی هەڵنانی عەرەبە بتپەرستەکان بوون دژی موسڵمانەکان ٠

٤ - دامەزراویەکی بەخشیی بە موسڵمانەکان تا ماوەی گەیاندنی ئیسلامیان هەبێ ٠

٥ - خەڵکیی ستەمکاریی و لاریی قورەیشیان بینی کە دژی کۆمەڵێکی ئاشتییخواز وەستاوە ، کە نیازی رێزگرتنی ماڵی خوایان هەیە !

٦ - پێغەمبەری خوا - صلی الله علیه وسلم - ئاوڕی دایەوە بە لای پاشا و ئەمیرەکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستەوە ، تا دەنگی راستیان بە گوێدا بدا و بانگیان

کـا بۆ ســەر رێبـازی ئیســلام و لـە دەوری هێزی بەرەســەندووی ئیسلام جەم بن و بـە خزمەتکـردنی ئاینی خوا لـە هەردوو ژیاندا بەهرەمەند بن .

٧ ـ لە هەمان کاتا و پێش هەموو شتێك پێغەمبەری سەرکردە ـ صلی الله علیه وسلم ـ هەڵمەتی شێرانەی بردە سەر هێزی شێرپەنجەی جوولەکەی خەیبەر ، تـا دەستکۆتایان بکا لە دژایەتیی ئاینی خوا و کۆمەڵـی ئیماندار ، کە ئەوان لە هەموو کەس زیاتر لە راستیی ئـەم ئـاینـە بێگـەردە شـارەزا بوون و ئـەبوایـە پێش‌هەموانیش ئیمانیان بێنایە ..

٨ ـ ئاوڕدانـەوەیـەك بە لای دەوڵەتی رۆمـانیی پڕمەترسییەوە و ئامۆژگاریەکی کرداریی بکرێت تـا تاوس ئاسایی خۆی کیف نەکا و نەنازێ بە دەوڵەتـی بەهێز و لەشکری زۆر و زەبەندەیدا و بـا چاك بزانێ لەشکری ئیسلامیی کەم و کەم تفاق خوای لە گەڵـە و بە هێزی ئیمان جەنگ ئەکا و لە پێناوی ئیسلامدا مردنی

زیاتر لا مەبەستە تا ژیان ، لە بەر ئەوە هێز نیە چاری بـکا ..

ئەمەش دوای ئەوەی پێغەمبەری خوا ـ صلی الله علیه وسلم ـ بە شێوەیەکی ئاشتیی‌خوازانـە و بەوپەڕی ڕێزەوە نامەی نارد بۆ پاشا و میران تا لە بانگی خـوا ، بە خۆیان و گەلەکانیانەوە ، ئاگادار بکرێن و شەرمەزاریی قیامەتیان بە سەرا نەیێ و موسڵمان بن وە یـا ئەگـەر نەبوون بیانوویان نەمێنێ .

ئەوە بوو لە مانگی ڕەبیعی یەکەمی سای هەشتەمی کۆچییدا پێغەمبەری خوا ـ صلی اللـه علیـه وسـلم ـ کەعبی کوڕی عومەیری ئەزدیی لەگـەڵ چـــواردە موسڵمانی ترا بەرەو غوور نارد تا گەیشتە «ذات اطلاح» لـە خاکی شام ، کە ماوەی شەش‌صەد میل زیاتر ئەبوو و ئەکەوتە بولقاء کەوا حاریثی کوڕی ئەبووشومەری غەسسـانیی بـە نـاوی ئیمپـراتۆریەتی ڕۆمانییـەوە فەرمانڕەوایی ئەکرد .. ئەوەی کە زیاتر دێتە بەر بیر

ئەركی سەرشانی ئەم دەستە موسڵمانە بڵاوكردنەوە و گەیاندنی ئیسلام بوو ، بە شێوەیەكی ئاشتیی‌خوازانـە ، بەو مەرجەی خۆیان بگەیەننە خاكی شام •• چونكـــە دیارە ئاگادار كردنی ئادەمییەكان لە ئاینی پاكی خـوا ، ئەركی سەرشانی هەموو موسڵمانێكە ، ئەگەرچی هەموو جۆرە ســزا و مەینەت و چەرمـەسەرییەكی بێتە بەر دەم ••

كاتــێ دەســتە موســڵمانەكـە گەیشــتنە ئەوێ ، كۆمەڵێكی زۆر لە عەرەبە گاورەكانی غەسساسینە ـ كە هەموویان ئەسپ‌سوار بوون ـ هەڵمەتیان بۆ هێنان و لـە ناخڵۆفـا دایان بە سەریانـا •• هـاوەڵان ناچـار بوون بـەرگریی لـە خۆیـان بكەن و بچن بـە گژیانا ، تـا سەرەنجام چواردەیان بە شەهیدیی ســەریان نایەوە و جگە لـە زامدارێكیان ، كە لە كاتی تاریكیی شەودا خۆی رزگار كرد و بە هـەرحاڵ بە زامەكـەیەوە خـــۆی گەیاندەوە مەدینە و هەواڵەكەی دا بە پێغەمبەر ـ صلی الله علیه وسلم ـ ، كەسیان دەر نەچوو • ئەمەش لـــە

وەڵامی ئەو بانگە بێ گەردەدا کە بانگیان کردن بۆ لای خوا و باوەڕهێنان بە ڕۆژی زیندووبوونەوە .

کاتێ پێغەمبەری خوا ـ صلى الله عليه وسلم ـ ئەم هەواڵەی بیست زۆری پێ ناخۆش بوو ، بۆیە بڕیاری دا هێزێك لە هاوەڵان دروست بکا و تەمێی ئەو هۆزانەی پێ بکا ، بەڵام ئەوەندەی پێ نەچوو هەواڵی پێ گەیشت ئەو نەفامانە لەو ناوچەیە نەماون و گواستوویانەتەوە بۆ شوێنێکی تر ، بۆیە وازی لە بڕیارەکەی هێنا ..

وتمان : پێغەمبەری خوا ـ صلى الله عليه وسلم ـ ئاوڕی دایەوە بە لای پاشا و ئەمیرەکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستەوە ، تا دەنگی راستیان بە گوێدا بدا و بانگیان بکا بۆ سەر ئیسلام .

بۆ ئەمە پێغەمبەری خوا ـ صلى الله عليه وسلم ـ لە سەرەتای ساڵی هەشتەمی کۆچیدا چەند هاوەڵێکی هەڵبژارد بۆ هەرگرتن و گەیاندنی نامەکانی بەو

پاشایانە ، لـە کاتێکا کە نامەکان نامـەی ئاشتیی و بانگ کردن بوون ، دوور لـە هەڕەشە و ترساندن بـە جەنگ و هێرش ••

یەکێ لەو نێرراوانە حاریثی کوڕی عومـەیری ئـەزدیی بوو کە نامەیـەکی دایـێ بۆ پاشـای بوصرا و جەولان ، حاریثی کوڕی ئەبووشومەری غەسسانیی•• ڕۆیشت هەتا گەیشتە دێی موئتە لە بولقاء شورەحبیلی کوڕی عەمری غەسسانیی تووش بوو ، کە یەکێ بوو لەوانەی کاروباری پاشا حاریثیان هەڵئەسووڕاند •

شورەحبیل لە هەڵگری نامەی پرسیی :
— بۆ کوێ ئەڕۆی ؟
+ بۆ شام ••
— لەوانەیە لە نێرراوانی موحەممەد بیت ••
+ بەڵێ •

لـە سەر ئەمە توند دەست و پێی بەست و ئینجـا دای لـە گەردنی و شەهیدی کرد ••

ئەمە یەکەمجار بوو نێرراوی پێغەمبەری خوا ـ صلی اللە علیە وسلم ـ بکوژرێ ، لە بەر ئەمە کاتێ کە بیستی بە لایەوە زۆر گران بوو ..

لـە پاڵ ئەم دەستدرێژییانەدا پاشای غەسسانیی ، حاریثی کوڕی ئەبووشومەر ، کەوتە هەڕەشەکردن ، گوایا نیازی وایە لەشکر بە ڕێ بکا و هەڵمەت بەرێتـە سـەر پایتـەختی ئیسـلام ؛ ئەمەش لە کاتێکا بوو کـە پێغەمبەری خوا ـ صلی اللە علیە وسلم ـ شەجاعی کوڕی وەهبی ئەسەدیی هاوەڵی بە نامەیەکەوە نارد تا حەریث ئاگادار کات ..

کە نامەکەی خوێندەوە ، وتی : کێ ئەتوانێ مولك و دەسەڵاتم لێ بسێنێ ، من ئەچمە سەر ئەو ، ئەگەرچی لە یەمەنیش بێت.بەڵام ئەوە بوو قەیصەر ڕازیی نەبوو .

غیرەتی پێشەوا

پێغەمبەری خوا ـ صلى الله عليه وسلم ـ غیرەتی قبووڵی نەئەکرد دوژمن دەستدرێژیی بکاتە سەر موسڵمانەکان ، لە هەمان کاتا حەزی نەئەکرد کوفر لەشکر بە رێ بخا و بەرە و پایتەختی ئیسلام بکەوێتە رێ ، چونکە لەشکری ئیسلام کاتێ کە گەمارۆ بدرێ توانای جەنگی نامێنێ و دوژمن بە ئاسانیی زاڵ ئەبێ بە سەریا ..

بۆیە پێغەمبەری خوا ـ صلى الله عليه وسلم ـ لەبەر ئەمە و لە بەر هەر دانایییەتیەك کە لە دڵیا بوو بێ ، بڕیاری دا لە شکرێك بە رێ بخا و بە شێوەی هەڵمەتێکی سەربازیی گەورە ، هێرش بکاتە سەر خاکی شام تا دەرسێکی چاکی ئەو عەرەبە بەگاوربووانە دا بدا کە بوونەتە نۆکەری رۆمی گاوری ستەمکار و حاڵ و میللەتیان خستۆتە ژێر پێیەوە .. وە تا لە شکری موسڵمانەکان بە شێوەی « کرداریی » بیسەلمێنێ بۆ رۆمانەکان کە خاکی ئیسلام زۆر لەوە بەهێزتر و

سەختترە کە دوژمنی کافر بیر لە هێرش کردن بکاتەوە بۆ سەری و بێ بنێتە خاکی « لا اله الا الله » وە •

جا بۆ ئەنجامدانی ئەم مەبەستە پیرۆزە ـ مەبەستی پاراستنی سایە و سێبەری بەرنامەی « لا اله الا اللـه » ، تـا مرۆڤایـــەتیی پێی بحـەسێتـەوە ـ پێغـەمبـەری خۆشەویستمان ـ صلی الله علیه وسلم ـ سـێهەزاری لـە چاكترین و تێ گەیشتووترین هاوەلەکانی هەلبژارد •• سێهەزار لەو ئیماندارانەی کە بەم فەرموودەیەی تێی گەیاندبوون : کە هەر موسلمانێ بە بەروەر اریتیی خوای گەورە و ئایینی ئیسلام و پێغەمبەرێتیی موحەممەد ـ صلی اللـه علیـه وسلم ـ رازیی بێت ، بەهـەشـتی مسۆگەرە ، جا ئەوە بوو ئەبوو سەعیدی خودریی ـ خوا لێی رازیی بێت ـ سەری لەم فەرموودەیە سوڕ ما و داوای کـرد دووبارە بۆی بلێتەوە ، کـە بۆی دووبـارە کردەوە ، تێی گەیاند کە کـردەوەیەکی تری چاکیش هـەیە ، خوای گـەورە صـەد پلە ئیمانداری پێ بەرز ئەکاتەوە لە بەهەشتا و نێـوان هـەموو دوو پلەیەك وەك

نێوانی ئاسمان و زەویی وایە • ئەبووسەعیدیش خێرا هەواڵی ئەو کردەوە چاکەی پرسیی • فەرمووی : جیهادە لە پێناوی خوادا ، جیهادە لە پێناوی خوادا :

عن أبي سعيد الخدري ـ رضي الله عنه ـ أن رسول الله ـ صلى الله عليه وسلم ـ قال : « من رضي بالله رباً ، وبالاسلام دينا ، وبمحمد رسولا ، وجبت له الجنة » • فعجب لها أبو سعيد ، فقال : أعدها علي يا رسول الله ، فاعادها عليه ، ثم قال : « وأخرى يرفع الله بها العبد مائة درجة في الجنة ، ما بين كل درجتين كما بين السماء والارض » • قال : وما هي يا رسول الله ؟ قال : « الجهاد في سبيل الله ، الجهاد في سبيل الله » • رواه مسلم •

لەشکری چاکویست کۆکرایەوە •• بەڵام موسڵمانەکان نەیان ئەزانی بەرە و کوێ ئەڕۆن ، تا لە شار دەرچوون و جورفیان کردە سەربازگە ، کە چەند میلێك لە مەدینەوە دوور بوو • ئینجا لەوێ ئاگاداری کردن پێویستە سنووری دوورگە ببڕن و بچنە خاکی

شامەوە و بچن بە گژ ئەو دوژمنانەدا ، کە بە ناڕەوا خوێنی موسڵمانەکانیان ڕێژا •

هەر لەو شوێنەدا پێغەمبەری خوا ـ صلی الله علیه وسلم ـ فەرماندەی گشتیی بۆ لەشکر هەڵبژارد: زەیدی کوڕی حاریثە سەرکردەی لەشکر بێت ، ئەگەر ئەو شەهید کرا ، جەعفەری کوڕی ئەبوطالیب ، وە ئەگەر ئەویش شەهید کرا ، عەبدوڵڵای کوڕی ڕەواحە ، خۆ ئەگەر ئەویش شەهید کرا ، ئەوا با موسڵمانەکان و پیاوماقوڵانی هۆزەکان کۆ بکەنەوە و بە پێی یاسای شوورای ئیسلامیی کێ بە چاك ئەزانن هەڵی بژێرن و بیکەنە فەرماندەی خۆیان ••

لەو کاتەدا کە لەشکر لە جورف دا وەستا بوو ، موسڵمانەکان هاتن بۆ بەڕێکردن و خواحافیزیی • پێغەمبەری خوایش ـ صلی الله علیه وسلم ـ ئاڵایەکی سپیی ئامادە کرد بۆ فەرماندەی لەشکر •

بەم شێوەیە سێ‌هەزار سەربازی جەنگاوەری

بەغیرەتی ئیسلام مەدینەی پایتەختیان بەجێ هێشت ، کە ئەمە یەکەم لەشکرێ بوو تا ئەو کاتە بۆ پێغەمبەری خوا - صلی الله علیه وسلم - کۆ بێتەوە و لەژێر دەستی یەك فەرماندەدا بێت ..

لە رۆژی جومعەی مانگی جەمادی یەکەمی ساڵی هەشتەمدا لەشکری چاكویست کەوتە رێ .. بەرەو شام .. بۆ جیهاد .. بۆ بەرزکردنەوەی بانگی خواپەرستیی .. بۆ رۆشن کردنەوەی سەرزەویی بە رۆشنایی قورئان و سوننەتی پێغەمبەر ، موسڵمانەکان کەوتنە رێ..

کەوتنە رێ ، دوای ئەوەی کە پێغەمبەری خوا - صلی الله علیه وسلم - مەبەستی جەنگی ئیسلامیی پیشان دا بوون ، تا جەنگی ئیسلامیی جیا بێت لە جەنگی نەفامیی ..

ئەوە بوو ئەو جارەش وەك هەموو جارێکی تر ئامۆژگاریی کردن تا بە ناوی خواوە و بە پشتیوانیی خوا و لە پێناوی خوادا و لە سەر رێڕەوی ئوممەتی پێغەمبەری خوا بکەونە رێ . بێ پرسی ئەمیر دەست

نه‌یه‌ن بۆ ده‌ست که‌وتنی جه‌نگ ، ناپاکیی نه‌که‌ن ، لووت و گوێی کوژراوانی دوژمن نه‌که‌ن ، منال و ژن و پیری به‌ سالا چوو نه‌کوژن،وه‌ك له‌ روانگه‌ی ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌وه‌ بۆمان ده‌رئه‌که‌وێ :

كان ـ صلى الله عليه وسلم ـ اذا بعث سرية قال : « بسم الله وبالله وفي سبيل الله وعلى ملة رسول الله ، لا تغلوا ولا تغدروا ولا تمثلوا ولا تقتلوا وليداً ولا امرأة ولا شيخا كبيرا » .

رواه أبو داود والطبراني

سه‌رکرده‌کانی له‌شکری موسلمانه‌کان هه‌ر به‌ شێوه‌ی پێغه‌مبه‌ر ، هه‌ولیان دا دوژمنان له‌م هێرشه‌یان ئاگادار نه‌بن ، تا له‌ ناخلۆفا بده‌ن به‌ سه‌ریانا ، به‌لام جووله‌که‌ و ده‌سته‌ی موناف‌یق خێرا هه‌واله‌که‌یان گه‌یاندبوو تا رۆمه‌کان ئاگاداری خۆیان بن ..

دله‌ ره‌شه‌که‌یان خۆی پێ نه‌ئه‌گیرا ، ئه‌گه‌ران له‌ هه‌موو ساتێکدا پاگانده‌ بۆ موسلمانه‌کان بکه‌ن و وره‌ی دوژمنه‌کانیان به‌رز که‌نه‌وه‌ ..

دەریای فراوانو دوورگەی بچکۆلە

یەکەم کەسێ ـ کە لـە جاسووسەکانی رۆمانەوە ، ئەوانەی لە مەدینەدا ئیشیان ئەکرد ـ هەواڵی هێرشی موسـڵمانەکای زانی ؟ شـورەحبیلی کـوڕی عـەمری غەسسانیی بوو ، کە کار هەڵسووڕێنەری رۆمەکان بوو لـە سەر ناوچەکانی باشووری شام کە هاوسنوور بوون لەگەڵ دوورگەدا •• ئەوەی حاریثی کوڕی عومەیری ئەزدیی ـ نێراۆی پێغەمبەر ـ صلی الله علیه وسلم ـ بۆ لای پاشای بوصرا و جەولان ـ کوشت •

بە پەلە هـەواڵی هێرشـەکەی دا بـە رۆمەکان و خۆیشی دەستی کرد بە کۆکردنەوەی لەشکر لە هۆزە عەرەبە نۆکەرەکانی رۆم ، لە هەمان کاتا سدووسی برای لەگەڵ چـەند پیاوێکیا نارد تا هەواڵی موسـڵمانەکان بزانن •

لەشکری موسڵمانەکان بەرەو ژوور لە سەر رەوتی خۆی بەردەوام بوو هەتا گەیشتە « وادي القرى » و لەوێ چەند رۆژێ حەسایەوە و دیسان کەوتەوە رێ •

لە رێگادا پێشەنگی لەشکری موسڵمانەکان تووشی دەستەکەی سدووس بوون و هەر لە ناو خاکی دوورگەدا کەوتنە جەنگ و لە ئەنجاما سدووس کوژرا • بەمە شورەحبیلی برای ترسێکی زۆری لێ نیشت و دادی بردە بەر سەرکردایەتیی بالای رۆمەکان ـ کە لەو کاتەدا لەگەڵ پاشا هیرەقلدا لە « بيت المقدس » بوون • ئەوە بوو بە پەلە کۆمەکییەکی زۆریان بۆ نارد •

رۆمەکان بە ماوەیەکی کەم لەشکرێکی دووصەد هەزاریان کۆ کردەوە : صەد هەزاری رۆمانیی بوو کە تێودۆری برای پاشا هیرەقل سەرکردەی بوو • وە صەد هەزاریشی لە هۆزە عەرەبە بەگاوربووە نۆکەرە پارەپەرستەکان کۆ کرابوویەوە • هەموویشی لە شاری « مآب »[1] کۆ بووبوویەوە •

---

(١) شاری کەرەکی ئێستا لە وڵاتی ئەردەن •

لەشکری موسڵمانەکان ئەوە بوو «وادي القری» ی بەجێ هێشت و سنووری دوورگەی لە نزیك تەبووکدا بڕیی و بە ناو خاکی شامدا ڕۆی هەتا گەیشتە شــاری « مەعان » ، ناوچەی بولقاء لە ئەردەن ..

لەو شارەدا زەیدی کوڕی حاریثەی فەرمــاندەی گشتیی موسڵمانەکان ، لەو سەربازە موســڵمانانەوە کــە ناردبوونیە ناو خاکی دوژمنەوە بۆ هەواڵزانین ، هەواڵی ژمارەی لەشکری ڕۆمەکانی زانیی کە دووسەد هەزارە و بــە دەیانی هــەزاریش ئەســپسواری پڕچــەکیــان لەگەڵایە ..

خێرا ئەم پرسیارە هاتە بەر دەمی :

ئایا لەشکرێکی بچکۆلەی سێهەزاریی ئەتوانێ لە بەر دەم دووصەد هەزار جەنگاوەرا بوەستێ و دامەزراو بێت ، چ جای شکاندنی دوژمن و سەرکەوتن بە سەریا ؟

بە وێنەی فەرماندەیەکی موسڵمانی شارەزا ، لــە خۆیەوە بڕیاری نەدا ، بەڵکو هەموو ئەمیرەکانی لەشکر

و فەرماندەکانی کەتیبەکان و سەرۆکی هۆزەکانی بانگ کرد بۆ کۆبوونەوەیەکی پەلە تا ئەم هەواڵە ببیستن و بڕیارێکی لە سەر بدەن •

لە ئەنجاما رای فەرماندەکان هاتە سەر دوو شت :

هەندێکیان رایان وا بوو جەنگ نەکەن تا پرس بکەن بە پێغەمبەری خوا ـ صلی الله علیه وسلم ـ • وە هەندێکیان رایان وا بوو بچن بە گژ دوژمنا • دوای دوو رۆژ لە وت و وێژ ، رای دووەم پەسەند کرا و بڕیاریان دا بچن بە گژ دوژمنا •

زەیدی فەرماندە چاوەڕوانی بڕیاری موسڵمانەکان بوو •• بینی وا بە جارێکا حەزیان لە هێرش و جەنگە •• حەزیان لە شەهیدیی و بەهەشتە •• ئەویش ـ خوا لێی رازیی بێت ـ وە نەبێ لەوان کەمتر عاشقی شەهیدیی و بەهەشت بێت ، بۆیە فەرمانی دەر کرد بۆ هەموو بەشەکانی لەشکر تا لە مەعانەوە بەرەو رووی رۆمەکان و عەرەبە بەگاور بووەکان بکەوێتە رێ ••

له هەمان کاتا رۆمەکانیش ، بەرەو موسڵمانەکان ، لەشکرە گەورەکەیان خستە رێ .. لەشکری چی ؟ لەرزەی بە زەویی خستبوو .. ئەتوت زنجیرە شاخێکە و کەوتۆتە رێ .. تەپ و تۆز و نرکە و گاڵە و دەنگی دهۆڵ ، لە ئاسمانا خەست بووبوونەوە ..

موسڵمانەکان هاتن سەیر ئەکەن وا لەشکری زۆر و زەبەندە لە دێیەك لە دێیەکانی بولقادا کە پێی ئەوترا : مەشاریف ، سەربازگەی دروست کردووە .

ئەبێ رۆمەکان چۆن سەیری ئەو لەشکرە بچکۆلەیان کردبێ کە لە هەموو بارێکەوە بۆ بەراوردکردن نەئەشیا ..

موسڵمانەکان وەرەیان بەرز بوو ، چونکە بە راستیی ئیماندار بوون و مان و مرنیان بە لاوە یەکسان بوو .. یا سەرکەوتن وە یا شەهیدیی ..

پرسیاری دێتە بەر دەممان :

رۆمەکان کە بیستیان وا موسڵمانەکان بە لەشکرێکی

سێ هەزارییەوە هێرش ئەکەنە سەریان ، چ پێویستی ئەکرد لەشکرێکی دووصەد هەزاریی پڕ چەك و تفاق بخەنە رێ و بە سەرکردایەتیی تیۆدۆری برای پاشا بەرەو موسڵمانەکان بکشێ ؟ هەرچەندە هەندێ مێژوونووس ئەڵێن ، هیرەقلی پاشا خۆی فەرماندە بووە !

ئەمە بە جوانیی پێمان ئەسەلمێنێ سام و هەیبەتی موسڵمانەکان تا چ رادەیەك لە دڵی کافرانا جێی خۆی کردۆتەوە ..

ئەوە ئەگەیەنێ کافران هەر زۆر زۆر بە بەرز و ئازا و بە هەڵمەت و بە جەرگ سەیری موسڵمانەکانیان کردووە ، بە رادەیەك سەربازێکی موسڵمانی بێ تفاق حەفتا سەربازی تیر و تەسەلی بۆ بخرێتە مەیدانەوە ..

ئەوە غیرەت و ناو و ناوبانگی ئەو رۆژەی موسڵمانان بوو ، بۆیە بە خۆرهەڵات و خۆرئاوادا هەڵمەتیان ئەدا و بە دەستێ شمشێر بۆ مل پەڕاندنی ملهوڕ و ستەمکاران ، وە بە دەستێکیش قورئان بۆ

هیدایەتدانی گەلە چەوساوەکان ••

رۆمەکان وەها نیازیان بوو بە یەك لێدان ئیسلام و لەشکری ئیسلام شوێنەواری نەمێنێ ؛ زیاد لەوەی ترس و لەرزێکی زۆری هێزی بازووی موسڵمانەکان چووبووە دڵیانەوە ، بە تایبەتیی دوای تێك شکانی قەڵای سەختی جوولەکەی خەیبەر بە دەستی لەشکری موسڵمانەکان لە ساڵی پێشوودا ••

زەیدی فەرماندە لەگەڵ کۆمەڵەی ئەرکانی لەشکردا دەستیان کرد بە نەخشەکێشان بۆ جەنگ ••

خوا یارمەتیی دەرە ••

لەشکری ئیسلامیی ، وەك بچووکە ، وەهایش تازەیە •• لە کۆمەڵە ئادمیزادێك دروست بووە کە لەوە و پێش بەژداریی جەنگی وەها گەورەیان نەکردووە • بگرە فەرماندەکەیان بەندەیەکی خزمەت گوزار بووە ، لەشکری رۆمیش چەند صەدەیەکە بەژداریی جەنگە جیهانییە گەورەکان ئەکا ، بە تایبەت لەگەڵ ساسانییەکانا ••

که نەخشەیان کێشا ، ئەوەیان خستە پێش چاو ، تیۆدۆر بیر لە شێوازی گەمارۆدان بکاتەوە و ئەو کاتە بە ئاسانیی بتوانێ ، یا بە جارێ لە ناویان بەرێ ، وە یان ناچاری خۆبەدەستەوە دانیان بکات .

ئەمە زۆر ئاسانە بۆ لەشکرێکی وەها گەورە ، بتوانێ لەشکرێکی وەها بچووك گەمارۆ بدات و ویستی خۆی ، لە کوشتن و برین و بە دیل گرتن ، بە دیی بێنێ ..

هەروایش بوو ، تیۆدۆر هەر لە سەر ئەو بناغەیە نەخشەی کێشا بوو بۆ لەشکرەکەی و هەرگیز نەئەهات بە بیریا لە کاتژمێرێك زیاتر جەنگ بخایێنێ و لەشکری موسڵمانەکان بە سەر زەوییەوە ما بێ !!

ئەگەر تیۆدۆر ئەمەی بۆ هەر کەسێ باس بکردایە، ژیریی پەسەندی نەئەکرد یەکێ بتوانێ وتەکانی بەرێتە دواوە .. یان لەناوبردنی یەکجاریی وە یان خۆبەدەستەوەدانی دوا سەربازی موسڵمان .. چونکە ئەو لەشکرە دووصەد هەزارییەی رۆمەکان ، پەنجا

هەزاری ئەسپ‌سوار بوون ، ئەو صەد و پەنجاکەیشی بــە ئاسن و زرێ و قەڵغــان و چاكترین کــڵاوی پۆلا خۆیان داپۆشی بوو ••

کورتەکەی لەشکری رۆم ، تا ئەو رۆژە ، لــــە چاكترین و تەواوترین لەشکرەکانی جیهان بوو لە مەشق و چەكدا ••

زەیدی فــەرماندە ، چونــکە خوای لەگەڵا بوو ، ئەمەی زۆر چاك ئەزانیی ، بۆیە پێش دەستپێ‌کــردنی جەنگ بیری لەمە کردەوە و نەخشەی بۆ کێشــا ، لای دایــە دێی (موئته ـ مؤتة) و سەربازگەی تیا دروست کرد ، تا لەو شوێنەدا دوژمن نەتوانێ چوار دەوریــان بگرێ •

ئینجا کاری سەرشانی هەموو فەرماندەیەکی دیاریی کرد : پیاوماقووڵێکی نەوەی عوذرەی کردە فەرماندەی دەستە راســتی لەشــکر ؛ کە نــاوی قوطبەی کــوڕی

قەتادە[٢] بوو ، وە عەبایەی کوڕی مالیکی ئەنصـــاریی کردە فەرماندەی دەستە چەپی لەشکر .

بەڵام دڵ و ناوکرۆکی لەشکر هەرسێ فەرماندەکەی لەگەڵا بوون : زەید و جەعفەر و کوڕی ڕەواحە .

هەر ئەوەندە بوو لەشکری موسڵمانەکان دابەزییە موئتە ، ئیتر شالاوی لەشکری ڕۆم رووی تێ کردن .. رووی تێ کردن بە فیز و دەمار و خۆهەڵکێشانێکەوە .. لـە شێوەی شەپۆلی بە گوژمی دەریا ، چەپۆکانی بوو .. لەشکرە بچکۆلەکەی ئیسـلامیش لـە موئتـەدا خـۆی دامەزراند بوو ، بەڵام لە دوورگەیەکی بچکۆلە ئەچوو ، کە هەموو ساتێ مـەترسیی ئەوەی لێ بکرێ لـە لایەن دەریایەکی بان و پۆڕی سەرشێتەوە نوقوم بکرێ ..

---

(٢) ئـەم موسڵمانە بوو سەرکردەی لەشکری عـەرەبە بەگـــاوڕبووەکان ــ مالیکی کـــوڕی رافیلە ــ ی کوشت ..

بـه راستیی هەڵوێستی موسڵمانەکان هەڵوێستێکی سامناك و پڕ مەترسیی بوو .. چاو و مێشکی لـه خشته ئەبرد وَ له کاری ئەخستن .. جـەرگ و هەنـاوی دا ئەخست .. ئەوەتا ئەبووهورەیره ـ خـوا لێی رازیـی بێت ـ ، که یەکێ بوو لەوانەی بەژداریی موئتەیان کرد، ئـەم راستیەمان بۆ دەر ئەخا که تا چ رادەیەك ئەو ڕۆژه ەایەی ترس و لەرز بووە ، دوای ئـەوەی ئـەو هەمووه خەڵك و چەك و تفاق و ئاڵتـوون و ئاوریشـمه ـ لـــه دووره‌وه ـ ئەبینن . ئەبووهورەیره ئەڵێ : کاتێ چاوم بەوه کەوت چاومی له خشته برد .

ثابیت‌ـی کـوڕی ئەقرەم[۳] وتی : ئـەوه بچیتـه

---

(۳) ثابیتی کوڕی ئەقرەمی بـەلەویی : هـاوپەیمـانی ئەنصارەکان بوو .. بەژداریی جـەنگی بـــەدری کـردووه (الرسول القـائد ـ ١٣٥) .. لەگەڵ عوککاشەی کوڕی خوەیلیدی ئەسەدیی ، شەهید کرا ، لەو کاتەدا که طولەیحه ئاژاوەی داواکردنی پێغەمبەرایەتیی ، بۆ خۆی ، بە ساختە ، نابوویەوه

ئـەبووهـوڕەیرە ؟ ئـەڵێی خەڵکێکی زۆرت بەر چـاو ئەکەوێ ؟!

وتم : بەڵێ • وتی : چاوت لێمان نەبوو لە بەدرا

و خالیدی کوڕی وەلیـدیش هەردووکیانی کـردە چاوساغ و هەواڵزانی لەشکری خیلافەت ، کـــە ئەوە بوو لە ئەنجاما لە نێوان لەشکری خالید و ئەو لەشکرەدا کە طولەیحە هەڵی خەڵەناند بوو و کۆی کردبۆوە ، جەنگی بوزاخەی مێژوویی رووی دا ••

ئەوە بوو لەشکری خالید سەر کەوت و طولەیحــە دوای تێکشکانی ، لە داواکەی پەشیمان بوویەوە و تەوبەی کـــرد و گەڕایەوە سەر ئیسلام • جـــا ئەگێڕنەوە ئەبووبەکر ـ خوا لێی رازیی بێت ـ روو ئەکاتە طولەیحە و پێی ئەڵێ : چۆنم خۆش بوێیت ، تۆ ئـەو دوو پیاوچـاکەت کوشتن ، عوککاشەی کوڕی موحصین و ثابیتی کوڕی ئەقرەم ؟ طولەیحە وتی : خوای گەورە بە دەستی منی رێزی بـــەوان بەخشیی (بە وەرگرتنی پلەی شەهیدیی) ، بەڵام بە دەستی ئەوان منی ریسوا نەکرد (تا بە کافریی بی کوژن) ••

(چۆن خوای گەورە پشتی کافری زۆر و زەبەندەی بۆ داین بە زەوییدا) ئێمە بە زۆریی لەشکر سەر ناکەوین !

جا کێ گلەیی لە ئەبوو هورەیرە ئەکا ؟ لە هیچ کەس گلەیی ناکرێ ، کاتێ کێشانە و پێوانە دا بنێ بۆ ئەو دوو لەشکرە و دوای بەراوردکردنیان بە تەمای تیاچوونی موسڵمانەکان بێ ، نەك شکان ، بەڵکو تیا چوون .. تیاچوونی یەکجاریی ، کە بریتیی بێ لە ریشەکەن بوونی ئیسلام بە تەواویی ..

خۆ ئەگەر لەشکری ئیسلام ، کە ژمارەی لەشکری رۆمی زانیی ، بڕیاری گەڕانەوەی بۆ مەدینە بدایە بە بێ جەنگ ، هیچ گلەیەکی لێ نەئەکرا . بەڵام ـ هەر چەندە ئەیان توانیی بکشێنە دواوە ـ بڕیاریان دا خۆیان بدەن لە لەشکری کافران ، ئیتر ئەوە بوو بەرەو موئتە هەڵمەتیان دا ..

کەسێ نیە لە جیهانا دانی پیا نەنێ کە ئەم هەڵمەتە و ئەم بڕیارە چەندە پڕ مەترسییە .. وە هەر لەشکرێك

و هەر فەرماندەیەك بە كاری وا هەڵسێ ، بە یاسای سەربازیی ، سزا ئەدرێت .. بە تایبەتیی لەم چەرخەدا ، هەر سەركردەیەك ئەو بڕیارە دەر بكات بۆ هێرش و جەنگ‌كردن ، وەك ئەوەی كە زەیدی كوڕی حاریثە و یارمەتیی‌دەرەكانی دەریان كرد ، ئەوا راستەوخۆ ئەدرێ بە دادگا ، گوایە ئەمە مەبەستی فەوتاندنێكی مسۆگەری لەشكر بووە .

بەڵام لەشكری قورئان جیاوازە ..

فەرماندە ، بۆ ئەم جۆرە كارانە ، نادرێ بە دادگا ، چونكە دوای متمانەیەكی تەواو فەرماندەیەتیی پێ سپێرراوە .. ئینجا چ فەرماندە و چ سەربازان ، هەر هەموویان ، چەندێ بە تەمای شەهیدبوون ، ئەوەندە بە تەمای ژیانی دونیا و سەركەوتن تیایا ، نین . شەهیدبوون لە پێناوی خوادا ، ئاواتی راستەقینەی ئیماندارانە ، تا بە كۆمەكیی خوا ، بگەنە بەهەشتی نەبڕاوە ..

بلیسەی ئاگری جەنگ

هەرسێ فەرماندەکە : زەید و جەعفەر و کوڕی رەواحە ، لە ریزی یەکەمی پێی پێشەوە و لە بەشی دڵی لەشکردا وەستان .. بەرامبەر دوژمنی زۆر و زەبەندە وەستان .. بە دڵێکی پڕ لە هێزی کۆڵنەدەرەوە، بە سەری بەرزەوە ، وەستان .. گیانەکانیان زۆر هەزران ئەدایە قەڵەم .. چونکە لەگەڵ خۆشەویستی ناکرۆکی دڵیانا مامەڵەیان ئەکرد.. گیانە نوورانییەکانیان بە خوا ئەفرۆشت ..

چوونە پێشەی پێشەوە ، تا لە پێش هەموو سەربازێکەوە شەهیدیان دەست کەوێ .

ئەی کێ کاروباری لەشکر بەرێت بە ڕێوە دوای شەهیدبوونی ئەوان ؟

ئەگەر لەشکرێ وەك ئەوان خۆی فرۆشتبێ بە خوا، خوای گەورە خۆی پارێزگاریی بۆ ئەنێرێ ..

« وکفى بالله وكيلا » الاحزاب/٣ .

« وكفى بالله هادياً ونصيراً » الفرقان/٣١ .

« وما النصر الا من عند الله » الانفال/١٠ .

لەشکری قورئان خوێن چاوی بڕیی‌بووە ئاسمان، تا لە رەحمەت و سۆزی بە لێ‌مانی بڕژێنێ بە سەریا .. ئەم بەرامبەر بە کافر وەستانەی و بە هەرزان دانی خوێنەکەی بە کردەوەی چاك بۆ بژمێرێ و لە ئاگری دۆزەخ رزگاری بکا ..

جەنگ دەستی پێ کرد .. لە بەرزترین پلەدا موسڵمانەکان دامەزراویان نواند .. بە راستیی تەنها ئیمانی راستەقینەیە ورە و پێزی ئادەمیزاد بگەیەنێتە ئەو پلەیە .. دەریایەك هێرش بێنێت بۆ دوورگەیەکی بچکۆلە و هێشتا شەپۆلە بەتەوژمەکانی بە توندی بگێڕێتە دواوە ..

بەڵێ، بیروباوەڕی دامەزراو و لێبڕان و کۆڵ نەدان بۆ بەرزکردنەوەی ئالآی « لا اله الا الله »، هەموو یاسایەك، کێشانە و پێوانەیەك، ئەگۆرێ . ئەیسەلمێنێ کەوا مەرج نیە هەموو جارێ سەرکەوتن بە زۆریی تفاق و لەشکر بێتە دیی ..

لەشکری رۆمەکان جار لە دوای جار شالاوی

ئەهێنا .. سەربازەکانی ئیسلامیش ، بێ‌تفاق ، لـە بـەر دەمیانا ، مەردانە ، وەستا بوون .. شەپۆلەکانی لەشکری خوانەناس خەریك بوو بە جارێکا خواناسـەکان قووت بدات ..

ئەبوایە ئەم جەنگە نەشیاو و ناهەمرارە چەند سایکی کـەمی بخایاندایە .. ئەبوایـە بـە یـەك لـەیشـتن و تەواوکردنی موسڵمانەکان پێکەوە بوایە ، (هـەر وەك سەرکردەکای رۆم بیریان لێ ئەکردەوە) . کەچی بـە پێچەوانەوە ، ئەوەی کە کەسێ بە تەمای نەبوو هاتە دیی .. لەشکرە بچکۆلە ئەوپەری غیرەتی نواند . پاڵەوانانە دەستی ئەوەشاند . زۆر و زەبەندە لاکی گاور دەشتی داپۆشیی .. جەنگ حەوت رۆژی خایاند ..

سەربازە کۆڵنەدەرەکانی قورئان ..

سەربازە بەوەفاکانی پێغەمبەری خوا ..

سەلامتان لێ بێ ..

سەلامتان لێ بێ لە هەموو موسڵمانێکی بەغیرەتەوە ..

خۆم بە خەجاڵەت ئەزانم •• تووکی لەشم گرژ بوون ••
مووچڕکەم بە لاشەدا دێت •• چاوم فرمێسکیان تیا
قەتیس ماوە ، کاتێ کەمیتان و زۆریی دوژمن دێنم بە
بیرەدا ••

چۆن بەرەتان ئەگرت ؟

چۆن زیرەتن نەئەکرد ؟

چۆن دەستتان شمشێری ئەگرت ؟

دیارە وەڵامیش ئاسانە :

کۆمەکیی خوا •• یارمەتیی خوا •• پشتیوانیی
خوا ، بۆ ئەوانەی دڵیان پڕە لە ئیمان ••

لەو رۆژە ناسکەدا و لە خاکی کافردا •• گەورەترین
هێزی کافری ئەو رۆژە •• ئێوەی قارەمان لە بەر دەمیا
بەوپەری غیرەتەوە شاڵاوەکانیان پەرچ ئەدرایەوە ••

خۆشەویستەکانم •• خوای گەورە گەیشتە فریای
ئێوەی بە غیرەت •• خوا یارمەتیی ئێمەش بدات ، لەو

سەرچاوە پاکەوە کە ئێوە پەروەردەتان لێ وەرگرت ، پەروەردە و رگرین ..

بەڵێ .. غیرەتی موسڵمانەکان بە شێوەیەك بوو ، هەرچەندە لەشکری دوژمن یەك لە دوای یەك هێرش و ماڵاوی ئەهێنا ، بەڵام توانیان بیوەستێنن ..

بەڵێ ، لە هێرش و بۆ پێشەوە هاتن بیوەستێنن . سەلماندیان غیرەت تەنها لای موسڵمانە .. دوای وەستاندنی رۆم ، خۆیان بەوەوە نەوەستان .. ئەمجارە نۆبەی دەست و بازووی موسڵمانە شمشێر دا ڕێتە خوارەوە بۆ سەر کڵاوی پۆلا و زرێی کۆن .. ئەمجارە موسڵمانەکان هێرشیان دەست پێ کرد .. بە صەدەها لاشەی رۆم و عەرەبە نۆکەرەکانیان لەو ناوەدا خستن ، بەڵام هێرشەکان کاریگەر بوون ..

هەر مردن نیە ؟

لە مردن بەولاوە چی تر هەیە ؟

خۆ ئەگەر دەستیش نەوەشێنن ، دوژمن دەستی وا

له کارا درێغیی ناکات • وا چاکه هەر موسڵمانێك بەر له شەهیدبوونی چەند لاشەیەك له کافران بخات •

زەیدی فەرماندە له پێشی پێشەوە بڕو •• ئەوی خزمەتگوزار و بچکۆله و نەناسراو ، ئیسلام گەیشتە فریای و دەرووونی ، پێشکی ، هەموو ئەندامێکی ڕزگار کرد •• حەیف نیە ئەمڕۆ خۆی نەفرۆشێ بە خوای گەورە ؟

لە پێشی پێشەوە هەڵمەتی ئەدا و موسڵمانەکانی هان ئەدا و هەریەکەیان چەند قاتی شێر هەڵمەتی ئەدا •• کافری خوانەناس چیە ورە بە موسڵمان بەر بدا ؟ ئەم هێرشانەی موسڵمانەکان وایان کرد بەشێك لە لەشکری ڕۆم دەست بداتە ڕا کردن •

جا چۆن ڕا نەکات ؟ لە بەردەم کێدا بووەستێ ؟ لە بەر دەم موسڵمانێکا درەنگیە بگاتە بەهەشت ؟ سەربازێ بۆ پارە و ڕابواردن هاتبێ ، پیاوی مەیدانی شەهید ویستان نیە !

کوان .وسڵمانه شەهید ویستەکانی ئەم چەرخە ؟

سوپاس بۆ خوا سەرانسەری سەرزەویی پڕیەتی لێیان و هەروو رۆژێکیش ئەیسەلمێنن کە :

شوێنکەوتووە راستەقینەکانی قورئان ـ ئەگەرچی هێمتا لـە چاو کافراندا زۆر کەمن ـ هەموو دەمێ ئاواتی شـەهیدیی ئەخوازن •

بەڵام زۆربەی لەشکری کفر هەر خەریکی جەنگ و کوشـتار بوو ، هەوڵی ئەدا بە هـەر شێوەیەك بووە چاردەوری موسڵمانەکان بگرێ •• بەڵام بێهوودە بوو و هەموو جارێ دەستی لە بنی کەنووی خاڵیـەوە دەر ئەچوو ••

یەکـەم بەڵگەش بەرگـەگرتنی موسـڵمانەکان و بەردەوامیان بوو لەو جەنگە ناهەموارەدا بۆ ماوەی حەوت رۆژ ، مەگـەر تاریـکایی شـەو لە یەکتـریی جیـای بکردنایەتەوە •

لەشکری ئیسـلام بـە شێوەیەکی بیرلێنەکراوە

خەریکی جەنگ بوو، تا رۆژی شەشەم، وە ئەوە بوو لەو رۆژەدا هەرسێ فەرماندەکە بە سەری بەرزەوە دەستیان لـە ملی شەهیدیی کرد •• بە شەهیدبوونی هەر سێکیان لەشکری موسڵمانەکان ئەو هێز و پێزەی نەما •• بەڵام خوای گەورە خۆی نەخشە ئەکێشێ • خۆی دەرمانی هەموو دەردێك ئەنێرێ • کۆمەڵی خواناس کە لـە گەڵ خوادا راست ئەکات ، دەی ئیتر مسۆگەرە پەروەردگـار نەخشەی سەرفرازیی بۆ ئەنێشێ • ئەوە بوو خالیـدی کوڕی وەلیدی گەیاند ••

هەر سێ فەرماندەکە تا پێنج رۆژ هەر لە بەیانییەوە هەتا ئێوارە لە پێشی پێشەوەی لەشکردا بوون ئەجەنگین •• بـەم دەست و بەو دەست ـ بە کۆمەکیی و پشتیوانیی خوا ـ شاڵاوی هێرشی لەشکری بێپایانیـان ئەگێڕایـە دواوە ، زیاد لەوەش یـەك لە دوای یەك هـەڵمەتیـان ئەدایە سەریان تا بە راست و بە چەپا لاشەی بێسـەر و سەری بێلاشەیان لە مەیدانا لە سەر یەك تەپە کەن ••

شەیدای شەهیدیی

ئەوە بوو لە رۆژی مەشمدا ، زەیدی فەرماندەی یەکەم ، لە پێشی ریزەکانەوە، ئالآی لەشکری بە دەستەوە گرتبوو .. ئەو ئالآ سپیەی کە پێغەمبەری خوا ـ صلی الله علیه وسلم ـ لە قەراغی مەدینەدا دای بە دەستیەوە، پێش ئەوەی لەشکر بکەوێتە رێ ..

ئەو رۆژە لەشکری رۆمەکان بە تەواویی زۆرێ سەند .. فەرماندەی خوانسیش پالەوانانە ، شێرانە ، مەردانە ، لە بەر دەمیانا وەستا ..

لە هەموو لایەکەوە رمی کافری ئاراستە کرا .

زامێك و دوان نەبوون .

هەموو گیانی هەنجن هەنجن کرا ..

رمی خرانەوان ، لە هەموو لایەکەوە بێ پەروا گۆشتی ئەبرپی ..

کافر منەتی نەبێ ..

هەزارەها شەهید بن ، نەمامی ئیسلام ، ئینجا زیانر گەشەدار ئەبێ .

شەهیدان بۆ بەهەشت ئەڕۆن .

ئەو جۆرە بلیتەی بەهەشت دەستی هەموو کەسێ ناکەوێ .. پیاوی ئەوێ و دەستی بی گاتێ .. لاشەی زەیدی پاڵەوان ، بە رمی دوژمن کون کون کرا .. هەتا توانای تیا بوو خۆی گرت ، تا نەهێڵێ ئاڵای لەمکر بکەوێتە زەویی، تا ئەوە بوو جەعفەری فەرماندەی دووەم دەستی دایە ئاڵا و لە زەیدی وەر گرت ، بێ ئەوەی بکەوێتە زەویی ..

رەنگ زەرد و خەجاڵەت خۆمان ، زوربەی موسڵمانانی چەرخەکانی دواوە . نەمامی ئیسلامی ئازیز بە خوێنی کێ ئاو درا و گەشەی کرد و سایە و سێبەری پێ گەیشت ، وە کێیش لە سێبەرەکەیا خەریکی بڕینەوەیەتی ؟!

پلەی بەرزی شەهیدان لە کوێ و رووی رەشی ئایین فرۆشان لە کوێ ؟!

با هەر کەسێ ، کە خۆی بە موسڵمان ئەزانێ ، سەرنجی خۆی بگرێ : بزانێ لە پێناوی ئیسلامدا ماندووبوونی زۆرە ، یان ئەو خزمەت و پایە دنیاییەی کە بە هۆی هەڵگرتنی ئیسلامەوە پێی دراوە ؟

ئەگەر راستگۆ بین و ئەم بەراوردە بکەین ئەوسا ئەزانین چەند رووڕەشی دیوانی خواین !

گوایە ماومانە رووڕەشیی ئەم جیهانە بێت بە سەرمانا؟ دەی با هەر بەو پێیەش بە تەمای قیامەت بین !

هەر چۆن بوو شەهیدان گەیشتنە مەنزڵی راستەقینەیان و پێغەمبەری خوایش ـ صلی الله علیه وسلم ـ ، هەر لەو رۆژەدا ، هەواڵی شەهیدبوونەکەی دا بە موسڵمانەکان ..

ئەوە بوو پێغەمبەری خوا ـ صلی الله علیه وسلم ـ چووە سەر مینبەر و باسی هەر سێ شەهیدەکەی کرد ،

ئەمەش دوای ئەوەی خوای گەورە مەیدانی جەنگ و روداوەکانی هێنایە پێش چاوی پێغەمبەر •• بۆی باس کرد کەوا زەید پێوانە دەستی داوەتە ئالا و شەیتانیش هاتۆتە لای و ژیانی بە لاوە خۆشەویست و مردنی لە لا ناخۆش کردووە و خۆشەویستیی ژیانی دنیای بردۆتە دڵیەوە ، کەچی زەید پێی وتووە : ئا ئێستا ، لە کاتێکا ئیمان لە نێو دڵەکانا جێگیر بووە ، ژیانی دنیام بە لاوە خۆشەویست ئەکەی ؟ جا بەرەو پێشەوە هەڵمەتی دا •• پێغەمبەری خوا ـ صلی الله علیه وسلم ـ رەحمەت بارانی کرد و فەرمووی داوای لێخۆشبوونی بۆ بکەن ، بە هەڵمەتەوە چووە بەهەشتەوە •

کاتێ کە جەنگ تەواو بوو و پێغەمبەر ـ صلی الله علیه وسلم ـ هەواڵی پێ گەیشت خەفەتێکی زۆری خوارد بۆ شەهیدبوونی هەر سێ فەرماندەکەی کە لەوەوپێش خەفەتی وای نەخوارد بوو •• بۆیە سەری دا لە کەس و کاریان بۆ دڵدانەوە و سەرخۆشیی لێکردنیان ••

کە گەیشتە ماڵی زەید کچە بچکۆلەکەی بە پرمەی

گریانەوە خۆی گەیاندە پێغەمبەری خوا ـ صلی اللە علیە وسلم ـ هەر وەکو بڵێ : بارکم شەهید بووە و جگە لە تۆ ، کە لە جێگەی باوامانیت، کەسی ترمان نەماوە ..

هەڵوێستی ئەم کچە کاری کردە سەر پێغەمبەری خوا و دەستی کردە گریان بە رادەیەك دەنگی گریان و هەنیسك‌دانی بەرز بوویەوە . فرمێسك لە چاوی پیرۆزی بە خوڕ رژانە خوارەوە ، بۆ زەیدی خۆشەویستی . ئەو زەیدەی ساڵهای ساڵ لە گەڵیانا ژیانی ئەدایە سەر .. ئەو زەیدەی کە نەچۆوە لەگەڵ باوك و مامەیا بۆ لای دایکی و بۆ ناو کەس‌وکاری .. ئەو زەیدەی ئەوەندەی خۆش ئەویست بە یاسای ئەو کاتە ، تا ئیسلام قەدەغەی نەکرد بوو ، کردیە کوڕی خۆی .. ئەو زەیدەی کە یەکەم کەس بوو لە بەندەکانا ئیمان بێنێ .

کاتێ سەعدی کوڕی عوبادە ئەم گریانەی بە پێغەمبەری خواوە بینی، سەری سوڕ ئەما، بۆیە پرسیی :

ئەمە چیە ئەی پێغەمبەری خوا ؟!

واتە : ئەم گریانە بۆ ؟

ئەم کارە کەی بۆ تۆی بەڕێز ئەشێت ؟

فەرمووی :

ئەمە گریانی خۆشەویستە بۆ خۆشەویستەکەی •

واتـە : زەیـدم زۆر خۆش ئـەوێ •• جگـەرم سووتاوە بۆی •• جێگەکەی لـە کـرۆکی دڵـدا چۆڵ بووە •

خۆزگەم بە زەید •• زەیدی خواپێداو •• ئەوەندە خاوەنی ناوچاوێکی رۆشنە لە سـەر زەویدا ئەکـەوێتە باڵی موحەممەدی کوڕی عەبدوڵلای یەکەم خۆشەویستی خوا •• دوایش ناچێتـەوە بۆ ناو کـەس وکاری •• ئەوەندە دڵ و نیـازەکەی پـاکن ئەبێتـە خۆشەویستی پێغەمبەری خوا ـ صلى الله عليه وسلم ـ •• لەو دڵـە پاکە فراوانەدا جێی خۆی ئەکاتەوە •

خۆزگەم بە زەید ، وا بووە قوتابیی راستەقینەی قورئان ..

خۆزگەم بە زەید ، وا بووە سەربازی بە وەفا و فەرماندەی چاونەترس و فیداکاری لەشکری ئیسلام ..

خۆزگەم بە زەید ، وا بووە یەکێ لە شەهیدە ناودارەکانی ئوممەتی ئیسلام و بەهەشتی بەرینی بۆ هەتا هەتایی مسۆگەر کرد ..

خۆزگەم بە زەید و هاوبیرانی زەید ..

لە کۆتاییدا داواکارین خوای گەورە لە سەر ڕێبازی قورئان لامان نەدا و بە موسڵمانانە سەر بنێینەوە ..

واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين .

سەرچاوەکان

پەڕاو	دانەر
١ ـ الاستيعاب	ابن عبدالبر
٢ ـ اسد الغابة	ابن الأثير
٣ ـ الاصابة	ابن حجر العسقلانی
٤ ـ حياة الصحابة	الكاندهاوي
٥ ـ الرسول القائد	خطاب
٦ ـ السيرة النبوية	ابن هشام
٧ ـ صفة الصفوة	ابن الجوزي
٨ ـ صور من حياة الصحابة	الباشا
٩ ـ غزوة أحد	باشميل
١٠ـ غزوة مؤتة	باشميل

ناوەرۆك

لاپەرە	باس
٤	پێشەکەش
٥	پێشەکیی
٧	پاداشی نەفامیی
٢٠	بەدیدار شادبوون
٣٠	خۆشەویستیی راستەقینە
٣٨	دەستدرێژیی نارەوا
٤٧	غیرەتی پێشەوا
٥٣	دەریای فراوان و دوورەی بچکۆلە
٦٧	بڵێسەی ئاگری جەنگ
٧٥	شەیدای شەهیدیی
٨٢	سەرچاوەکان

رقم الايداع في المكتبة الوطنية ببغداد ٨٨٢ لسنة ١٩٨٦